Socialutskottets betänkande 1986/87:18

om anslag till omsorg om äldre och handikappade (prop. 1986/87:100 bil. 7 delvis)

SoU
1986/87:18

I betänkandet behandlas regeringens i proposition 1986/87:100 bil. 7 (socialdepartementet) framlagda förslag om anslag för budgetåret 1987/88 under avsnitt G. Omsorg om äldre och handikappade jämte motioner.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i betänkandet regeringens förslag till medelsanvisningar för omsorg om äldre och handikappade (avsnitt G).

Utskottet behandlar i anslutning till budgetpropositionen i aktuell del ett stort antal motionsyrkanden om äldre- och handikappomsorgens inriktning och innehåll.

Med anledning av fyra motionsyrkanden (m, c och vpk) angående ålderdomshemmen föreslår utskottet att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att det behövs en mellanform inom äldreomsorgen vilken ligger mellan å ena sidan eget boende/servicehusboende och å andra sidan vård inom långtidssjukvården och som uppfyller kraven både på en god bostad och på god omsorg.

Utskottet uttalar vidare med anledning av olika motionsyrkanden (m, fp och c) om reglerna för statsbidrag till social hemhjälp att tiden nu har kommit för en utvärdering av den hittillsvarande utvecklingen av de äldres boende. Resultatet av denna utvärdering får enligt utskottets mening avgöra om en översyn av statsbidragsbestämmelserna till hemtjänsten och övrig äldreomsorg bör komma till stånd. Detta föreslås riksdagen ge regeringen till känna. Mot utskottets beslut reserverar sig utskottets fp-, m- och c-ledamöter.

Med anledning av en motion (fp) föreslår utskottet att riksdagen ger regeringen till känna att statsbidrag bör utgå även för den del av särskolans talpedagogers verksamhet som avser förskolebarn.

Med anledning av två motionsyrkanden (fp, c resp. vpk) angående omvårdnaden om rörelsehindrade elever vid Skärholmens gymnasium uttalar utskottet att det ekonomiska ansvaret för omvårdnaden om ungdomarna under deras gymnasieskolgång principiellt åvilar vederbörande primär- och landstingskommun. Staten måste emellertid vara beredd att svara för att ungdomarna verkligen erbjuds en fungerande gymnasieskolgång. De måste då garanteras den omvårdnad som är en förutsättning för att de skall kunna fullfölja sina studier. Utskottet har dock ingen erinran mot att berörda kommuner och landstingskommuner debiteras en preliminär avgift i avvak-

tan på överenskommelse om den slutliga kostnadsfördelningen. Vad utskottet uttalat om statens ansvar för dessa ungdomars möjligheter till gymnasiestudier föreslås riksdagen ge regeringen till känna. Utskottets s-ledamöter reserverar sig och anser att något tillkännagivande till regeringen inte är behövligt. Utskottets vpk-ledamot anser i sin reservation att staten bör ta det slutliga ekonomiska ansvaret för verksamheten.

Övriga motionsyrkanden avstyrks.

Utskottets m-, fp- och c-ledamöter reserverar sig mot beslutet om kostnader för ledarhund. Då det gäller hemtjänst reserverar sig utskottets vpk-ledamot såvitt avser kommunala skillnader i hemtjänsttaxor, fp-ledamöterna beträffande enhetliga avgifter för hemhjälp och service samt m-ledamöterna beträffande inkomstrelaterade taxor för social hemhjälp. M- och c-ledamöterna reserverar sig mot beslutet beträffande kartläggning av äldres vårdsituation i storstäderna. Mot beslutet beträffande färdtjänsttaxor reserverar sig vpk-ledamoten, och mot beslutet om utvecklingen av färdtjänsten reserverar sig fp-ledamöterna.

FEMTE HUVUDTITELN

Proposition 1986/87:100 bil. 7

Regeringen har under punkterna G 1–G 10 (s. 115–129) föreslagit att riksdagen för budgetåret 1987/88 anvisar

(G 1) till social hemhjälp ett förslagsanslag av 2 234 000 000 kr.,

(G 2) till Bidrag till färdtjänst ett förslagsanslag av 460 000 000 kr.,

(G 3) till Kostnader för viss omsorg om handikappade ett förslagsanslag av 37 990 000 kr.,

(G 4) till Kostnader för viss utbildning av handikappade m.m. ett förslagsanslag av 31 936 000 kr.,

(G 5) till Ersättning till televerket för texttelefoner ett förslagsanslag av 24 350 000 kr.,

(G 6) till Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser ett förslagsanslag av 40 651 000 kr.,

(G 7) till Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva ett förslagsanslag av 24 358 000 kr.,

(G 8) till Statens hundskola ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.,

(G 9) till Statens handikappråd ett förslagsanslag av 4 049 000 kr.,

(G 10) till Bidrag till handikapporganisationer ett reservationsanslag av 55 470 000 kr.

Motioner

I motion 1986/87:So201 av Anna Wohlin-Andersson (c) och Ingbritt Irhammar (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsbidrag skall utgå även till nybyggnad, ombyggnad och drift av ålderdomshem.

I motion 1986/87:So202 av Lena Öhrsvik (s) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om konstruktionen av statsbidraget till social hemjälp.

I motion 1986/87:So203 av Margareta Andrén (fp) och Kenth Skärvik (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning beträffande täckande av kostnader till följd av innehav av ledarhund.

I motion 1986/87:So205 av Anna Wohlin-Andersson (c) och Rune Backlund (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar begära att regeringen tar förnyade kontakter med socialstyrelsen och invandrarorganisationerna angående äldre invandrares boende och service i enlighet med det anförda,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om vikten av att ge de baltiska invandrarna och/eller flyktingarna förtur i detta arbete.

I motion 1986/87:So206 av Gullan Lindblad (m) och Siri Häggmark (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag syftande till att även omsorgsvårdens personal skall omfattas av tillsynslagen.

I motion 1986/87:So208 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen beslutar att införa ett stimulansbidrag för ombyggnad av flerbäddsrum inom vårdinstitutioner samt för budgetåret 1987/88 för detta ändamål beviljar 100 milj. kr.,

2. att riksdagen beslutar att ett motsvarande stimulansbidrag skall utgå under de närmast följande fyra budgetåren,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om behovet av en översyn av konsekvenserna av en klarare kompetensfördelning mellan kommun och landsting avseende boendet för äldre,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kommunerna bör tillämpa enhetliga avgifter för den sociala hemhjälpen och normala hyror för boende på ålderdomshem,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om neutrala regler för statsbidrag till social hemhjälp,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs om valfrihet inom hemtjänsten och försök med s. k. servicekuponger.

I motion 1986/87:So209 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om en utvidgad personkrets i omsorgslagen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om färdtjänsten,

3. att riksdagen beslutar om en permanentning av försöksverksamheten med vuxenundervisning för psykiskt utvecklingsstörda.

Motivering till motionen finns i motion Sf213.

I motion 1986/87:So213 av Alf Svensson (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till ändring av socialtjänstlagen, så att förälder med rätt till vårdbidrag kan få den anställningsrätt som beskrivits i motionen.

I motion 1986/87:So214 av Alf Svensson (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till statligt flyttningsbidrag för att underlätta anhöriganställning.

I motion 1986/87:So216 av Karin Israelsson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om äldreomsorgens långsiktiga inriktning och utbyggnad.

2. att riksdagen beslutar hos regeringen begära en kartläggning av de äldres vårdsituation i storstäderna i enlighet med det anförda.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om statsbidrag för bibehållande av ålderdomshem.

I motion 1986/87So222 av Ingvar Björk (s) och Börje Nilsson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utjämning av de stora skillnaderna i kommunala taxor för hemtjänst och färdtjänst.

I motion 1986/87:So223 av Margareta Persson (s) och Sven-Gösta Signell (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att en översyn av utvecklingsstördas kultursituation snarast bör genomföras och läggas till grund för förslag till åtgärder.

I motion 1986/87:So228 av Kaj Larsson (s) och Bengt Silfverstrand (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den framtida organisationen av undervisningen av vuxna psykiskt utvecklingsstörda.

I motion 1986/87:So231 av Margó Ingvardsson (vpk) och Inga Lantz (vpk) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statens ekonomiska ansvar för omvårdnaden av rörelsehindrade elever vid gymnasieskola bör kvarstå,

2. att riksdagen med ändring i proposition 1986/87:100 Bil. 7 beslutar att under Socialdepartementet G 4. Kostnader för viss utbildning av handikappade m. m. punkt 1 Omvårdnad för vissa gymnasieskoleelever, uppföra 10 600 000 kr.

I motion 1986/87:So232 av Margó Ingvardsson m. fl. (vpk) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1, 4 och 5),

1. att riksdagen föreslår regeringen att ta initiativ till försöksverksamhet med 6-timmars arbetsdag inom den sociala hemtjänsten, förslagsvis i Stockholms kommun,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ålderdomshem under de förutsättningar som anges i motionen bör finnas kvar som ett alternativ även i framtiden,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ny avgiftsberäkning för hemtjänsten som skall tillämpas lika i alla kommuner, enligt motionens förslag.

I motion 1986/87:So234 av Ingegerd Anderlund (s) och Eva Johansson (s) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1 och 3),

1. att riksdagen hos regeringen anhåller att socialstyrelsen får i uppdrag att utarbeta mål och riktlinjer för den sociala hemtjänsten och hela den sociala öppenvårdsverksamheten,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om besvärsrätten inom socialtjänsten.

I motion 1986/87:So241 av andre vice talman Karl Erik Eriksson (fp) och Bertil Jonasson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts angående användande av arvsfondsmedel till äldre ensamma personers glädje.

I motion 1986/87:So243 av Gudrun Norberg (fp) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändring till neutrala statsbidrag till äldreomsorgen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att välja ut en eller flera kommuner där en försöksverksamhet enligt intentionerna i motionen kunde göras.

I motion 1986/87:So247 av Bertil Danielsson (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att boendeformen ålderdomshem skall finnas kvar för dem så önskar.

I motion 1986/87:So249 av Gunhild Bolander (c) och Kersti Johansson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av att pröva möjligheten till införande av anhörig- eller vårdarlön.

I motion 1986/87:So250 av Görel Thurdin (c) och Martin Olsson (c) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om statens hundskolas framtida verksamhet.

I motion 1986/87:So252 av Barbro Sandberg (fp) och Gunhild Bolander (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående statens ekonomiska ansvar för omvårdnaden av rörelsehindrade elevers studier vid Skärholmens gymnasium.

I motion 1986/87:So253 av Barbro Sandberg (fp) och Kenth Skårvik (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs angående ändring av statsbidragsbestämmelserna vad gäller möjlighet för handikappade att leasa bil.

I motion 1986/87:So254 av Alf Svensson (c) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bidrag till testtelefoner hos myndigheter,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till statsbidrag, i enlighet med vad som anförts i motionen, för texttelefon åt nära anhörig som ordinerats texttelefon.

Motivering till motionen finns i motion Kr299.

I motion 1986/87:So259 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1, 2, 6 och 7),

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ålderdomshemmen bör finnas kvar i moderniserad form i enlighet med vad i motionen anförts,

2. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till sådana ändringar i reglerna för statsbudgeten till kommunernas kostnader för omsorg om äldre och handikappade att samma statsbidrag utgår för vårdbiträden på ålderdomshem som för den hemtjänstpersonal som tjänstgör i servicehusen eller ute i samhället,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inkomstrelaterade taxor för social hemhjälp skall relateras till nettoinkomsten efter skatt och bostadstillägg,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådana ändringar i socialtjänstlagen att den enskildes valfrihet stärks i enlighet med vad som i motionen anförts.

I motion 1986/87:So260 av Gunhild Bolander m. fl. (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ombudsmannaverksamhet för handikappade.

I motion 1986/87:So261 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 1), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en uppföljning och lägesbeskrivning bör genomföras som utgår från handlingsprogrammet i handikappfrågor i enlighet med vad i motionen anförts.

Yrkandena 2, 3 och 4 kommer att behandlas av AU resp. UbU.

I motion 1986/87:So262 av Ylva Annerstedt (fp) hemställs att riksdagen beslutar att hundskolans i Sollefteå monopol att leverera tjänstehundar till statliga myndigheter upphävs.

I motion 1986/87:So264 av Alf Svensson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts om åtgärder för vissa handikappgrupper.

I motion 1986/87:So625 av Barbro Sandberg (fp) och Margareta Andrén (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående återförande av statsbidrag till särskolans talpedagoger som undervisar utvecklingsstörda förskolebarn.

Utskottet

I anslutning till anslagen för omsorg om äldre och handikappade behandlar utskottet ett stort antal motionsyrkanden rörande olika insatser inom äldre- och handikappomsorgen. De olika förslagen tas i det följande upp under särskilda rubriker.

Äldreomsorgens inriktning

I budgetpropositionen anförs (s. 115) att ett grundläggande mål för omsorgerna om äldre är att dessa skall ha tillgång till ett eget boende. Att bo kvar i sin invanda miljö gör enligt föredragande statsrådet (s. 9) att den enskilde bibehåller sin integritet och delaktighet i samhällslivet. För att målen skall uppnås krävs en väl utbyggd social hemhjälp och hemsjukvård vilket ankommer på kommuner och landstingskommuner att åstadkomma. För

äldre, som behöver en mera omfattande personlig omsorg, inrättar kommunerna bostäder med gemensam service. Detta sker enligt föredragande statsrådet bl. a. genom ombyggnad av ålderdomshem, vilket ger förutsättningar för en mer individuellt anpassad service. I budgetpropositionen (s. 111) anges att kommunerna under kommande treårsperiod planerar att bygga ytterligare ca 10 000 servicelägenheter, medan antalet platser i ålderdomshem, som för närvarande är ca 52 000,samtidigt beräknas minska genom nedläggning och ombyggnad.

I *motion So216 av Karin Israelsson m. fl. (c)* anförs att boendet för äldre liksom för andra är av avgörande betydelse för livskvaliteten och att detta innebär att man så långt möjligt måste söka tillgodose den enskildes boendebehov så som de kommer till uttryck i de egna önskemålen. Enligt motionärerna skall det således finnas en rad olika boendemöjligheter för äldre. Det övergripande målet för äldreomsorgen är att människor även när de får ett ökat behov av service och omvårdnad skall kunna bo kvar i sina hem. För många som har behov av en högre grad av service men som ändå föredrar ett eget boende är servicehus ett bra alternativ. För en relativt stor grupp äldre passar enligt motionärernas uppfattning ålderdomshemsboende. Sådana hem behövs således även framdeles för att bibehålla en god kedja av vård för äldre. Motionärerna hemställer att riksdagen skall ge regeringen till känna vad i motionen anförts om äldreomsorgens långsiktiga inriktning och utbyggnad (*yrkande 1*).

I *motion So232 av Margó Ingvardsson m. fl. (vpk)* yrkas att riksdagen skall uttala att ålderdomshem under vissa förutsättningar bör finnas kvar som ett alternativ även i framtiden (*yrkande 4*). Motionärerna anför bl. a. att väl fungerande ålderdomshem måste få en möjlighet att finnas kvar och att krav på boendestandard och arbetsmiljö kan tillgodoses genom ombyggnad.

I *motion So247 av Bertil Danielsson (m)* yrkas att riksdagen som sin mening ger till känna att boendeformen ålderdomshem skall finnas kvar för dem som på äldre dar har behov av och önskar helinackordering.

I *motion So259 av Nils Carlshamre m. fl. (m)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna att ålderdomshemmen bör finnas kvar i moderniserad form (*yrkande 1*).

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat frågor om äldres boendeförhållanden, senast år 1985 i betänkandet SoU 1984/85:22 och yttrandet SoU 1984/85:4y till BoU om bostadslånegivning till ålderdomshem samt år 1986 i betänkande 1985/86:11. Utskottet har understrukit det angelägna i att omsorgen om äldre människor kan anpassas till individuella behov och att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt, med stöd och hjälp, om de så behöver. I sitt yttrande SoU 1984/85:4y anförde utskottet dock följande (s. 5).

Denna utveckling – att pensionärerna blir äldre och att allt fler bor kvar längre i egen bostad – innebär att normalt serviceboende med i stort sett samma vårdnivå som ett eget boende inte alltid framstår som ett fullgott alternativ för den som till sist måste flytta från sin ursprungliga bostad. För att i dessa fall inte långstidssjukvården skall utgöra enda kvarvarande alternativ

behövs tillgång till en boendeform inom äldreomsorgen där helinackordering och tillsyn kan ges på ungefär samma sätt som på ålderdomshemmen. Enligt utskottets mening bör det således även i fortsättningen finnas en boendeform som ligger mellan å ena sidan eget boende/servicehusboende och å andra sidan vård inom långtidssjukvården. Detta boende kräver dock en god boendestandard som tillgodoser de äldres anspråk på frihet och integritet. Var och en bör sålunda ha ett eget rum med större utrymme än vad som förekommer i många ålderdomshem och med möjlighet att själv bestämma om möblering o. d. Toalett och dusch måste finnas till varje rum. Kokmöjlighet bör också finnas. Boendet bör grundas på personligt hyreskontrakt. Till boendet skall knytas tillsyn och möjlighet till hjälp dygnet runt.

Reglerna för bostadslån bör utformas så att de stimulerar till önskvärd utveckling och omstrukturering inom äldreomsorgen. Enligt socialutskottets mening bör därför reglerna i bostadsfinansieringen anpassas så att bostadslån kan utgå för att inrätta ett sådant boende som utskottet nu har angett, oavsett om det är fråga om nybyggnad eller om om- och tillbyggnad av ett befintligt ålderdomshem.

Utskottet vill framhålla att det anförda inte innebär att utskottet förordar att ålderdomshemmen bevaras i befintligt skick. Vad utskottet förordar är ett avsevärt bättre boende än ålderdomshemmen vanligen erbjuder, men med ett bibehållande av den omsorgsnivå ålderdomshemmen traditionellt håller. Det är fråga om ett självständigt boende, men med mera service och personlig omvårdnad för de boende och med fler kollektiva funktioner i anslutning till bostaden. Vad gäller bostadslån bör därför samma förutsättningar gälla som för andra former av serviceboende.

Utskottets uppfattning om äldres boende har således varit att samhället bör sträva efter att inom ramen för ett eget boende kunna erbjuda olika omsorgsnivåer alltefter de boendes individuella behov och önskemål, men att det även i fortsättningen behövs en boendeform där mer omfattande tillsyn och omvårdnad kan ges, ungefär på samma sätt som på traditionella ålderdomshem.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att samhället bör sträva efter att ge äldre som så önskar möjlighet att så långt det är möjligt bo kvar i sina egna hem. För många äldre blir det dock så småningom nödvändigt att lämna den egna bostaden. Avsikten är att servicehusen skall erbjuda i stort sett samma omvårdnadsnivå som den utbyggda hemvården och det är därför i många fall inget realistiskt boendealternativ för den som inte längre klarar sig i den ursprungliga bostaden. Den nuvarande utvecklingen med en ensidig nedläggning av ålderdomshemmen gör då att vistelse på långvårdsklinik för många gamla blir det enda boendealternativet. Detta vill utskottet med kraft motverka.

Enligt utskottets mening representerar det boende utskottet förordat i sitt yttrande 1984/85:4y en utmärkt lösning för många äldre med behov av mer omfattande omvårdnad och gemenskap. Frågor om äldres boende och om villkoren för bostadslångivningen behandlar utskottet i övrigt i ett den 10 mars avgivet yttrande till bostadsutskottet (SoU 1986/87:5y), vartill hänvisas. Utskottet vill emellertid ånyo betona att det inte är fråga om att bibehålla bristfälliga ålderdomshem i befintligt skick utan om att i dessa fall uppnå ett bättre boende kombinerat med en hög grad av omsorg.

Utskottets uppfattning är således att det i framtiden behövs en mellanform inom äldreomsorgen vilken ligger mellan å ena sidan egetboende/servicehusboende och å andra sidan vård inom långtidssjukvården och som uppfyller kraven både på en god bostad och på en god omsorg.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So216 (c) yrkande 1, So232 (vpk) yrkande 4, So247 (m) och So259 (m) yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

Statsbidraget till social hemhjälp

I budgetpropositionen (s. 115) föreslås 2 234 milj. kr. under anslaget G 1. Bidrag till social hemhjälp. Från anslaget betalas statsbidrag till kommunernas kostnader för social hemhjälp åt äldre, handikappade och barnfamiljer. Statsbidraget består av två delar. Det är dels en prestationsrelaterad del i form av ett bidrag av 30 000 kr. för varje årsarbetare inom den sociala hemhjälpen, dels ett schablonbidrag på mellan 250 och 350 kr. per person i gruppen ålders- och förtidspensionärer. Enligt reglerna för bidraget måste hemhjälpen avse personer som har egen bostad. Detta innebär att bidrag per årsarbetare inte utgår för personal vid ålderdomshem av traditionell typ. Bidrag lämnas vidare endast för personal som arbetar i hemmen varför arbetsledande och administrativ personal inte räknas. Från anslaget anvisas också särskilda medel för utveckling och förnyelse av den sociala hemhjälpen på lokal nivå.

Föredragande statsrådet anför (s. 9 och 10) att den pågående omstruktureringen inom bl. a. äldreområdet med öppna vård- och boendeformer ställer stora krav på framför allt primärkommunernas sociala hemtjänst. Det sägs därför vara angeläget att finna en mer permanent lösning på kostnadsfördelningen mellan staten, kommunerna och landstingskommunerna i samband med omstruktureringen av vården. Utredningsarbete av betydelse härför pågår bl. a. inom äldreberedningen. I avvaktan på förslag till lösning föreslås, som ett provisorium för i första hand 1988, en höjning av årsarbetarbidraget till social hemhjälp med 4 000 kr. Den föreslagna höjningen motsvarar ett totalbelopp av 250 milj. kr. som kommer att betalas ut under 1989 och således belasta först kommande budgetår. Tillskottet bör enligt föredragande statsrådet leda till att en betydande del av kommunernas kostnadsökningar för omstruktureringen kan täckas och att kommunerna därför kan avstå från ytterligare krav på ersättning från landstingskommunerna utöver den överföring av 1 200 milj. kr. årligen som nu är överenskommen.

I *motionerna So201 av Anna Wohlin-Andersson och Ingbritt Irhammar (båda c), So208 (yrkande 5) av Bengt Westerberg m. fl. (fp), So216 (yrkande 3) av Karin Israelsson m. fl. (c), So243 (yrkande 1) av Gudrun Norberg (fp) och So259 (yrkande 2) av Nils Carlshamre m. fl. (m)* tas upp frågan om viss förändring av reglerna för statsbidragen till social hemhjälp. Enligt motionärerna bör samma statsbidrag utgå för personal på ålderdomshem som för den hemtjänstpersonal som arbetar i servicehus eller enskilda hem. En sådan konstruktion skulle enligt motionärerna tjäna flexibiliteten och göra det möjligt för kommunerna att bevara ålderdomshemmen för den grupp pensionärer som efterfrågar den omsorgsformen.

Utskottet har tidigare vid ett stort antal tillfällen med anledning av olika motionsyrkanden behandlat frågor om finansiering av ålderdomshem och statsbidrag till verksamheten, senast i de av riksdagen godkända betänkandena 1984/85:22 och SoU 1985/86:11 (jfr även SoU 1979/80:44, 1981/82:2, 1982/83:9, 1983/84:12).

I betänkandet SoU 1984/85:22 hänvisade utskottet bl. a. till att inget hindrar kommunerna att använda statsbidraget till social hemhjälp till insatser för att göra ålderdomshemmen bra så länge de finns kvar och att den ekonomiska styrningen av äldreomsorgen har minskat väsentligt genom denna möjlighet. Utskottet var inte berett att förorda någon ändring i statsbidragsreglerna för social hemhjälp i syfte att öka det ekonomiska stödet till ålderdomshemmen och avstyrkte motionsyrkandena.

I betänkandet SoU 1985/86:11 erinrade utskottet om att det i sitt yttrande till bostadsutskottet våren 1985 (se ovan s. 7) anfört att det enligt utskottets mening även i fortsättningen bör finnas en boendeform som ligger mellan å ena sidan eget boende/servicehusboende och å andra sidan vård inom långtidssjukvården. Utskottet slog emellertid också fast att denna uppfattning inte medfört att utskottet ändrat inställning beträffande statsbidragsreglerna för social hemhjälp.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att årsarbetarbidraget inte bör utgå för personalen vid de hittillsvarande ålderdomshemmen. Utskottet vill emellertid understryka att i den mån ålderdomshemmen byggs om till bostäder med fullgod standard, enligt vad utskottet framhållit i sitt yttrande till bostadsutskottet (SoU 1986/87:5y), och lägenheterna hyrs ut med personligt kontrakt, boendet kommer att motsvara de krav som ställs i förordningen om statsbidrag till social hemhjälp och statsbidrag följaktligen att utgå för personalen.

Omstruktureringen av äldreomsorgen till enskilt boende är emellertid en känslig fråga för den enskilde. Som utskottet framhållit i annat sammanhang (avinstitutionaliseringen) måste den ske med stor varsamhet. De äldres trygghet måste beaktas. En väl utbyggd hemtjänst är vidare nödvändig för att äldre i första hand skall kunna bo kvar i sin invanda miljö eller flytta till servicehus utan ålderdomshemmens omvårdnadsservice. Isolering och passivitet för de äldre måste undvikas. Den mellanform mellan servicehus och långtidssjukvård som ovan förordats anser utskottet nödvändig.

Utskottet anser att tiden nu har kommit för en utvärdering av den hittillsvarande utvecklingen av de äldres boende. En sådan utvärdering bör pröva huruvida utvecklingen och avvägningen mellan olika boendeformer för den enskilde är den rätta för dagens och morgondagens äldre.

Resultatet av denna utvärdering får avgöra om en översyn av statsbidragsbestämmelserna till hemtjänsten och övrig äldreomsorg bör komma till stånd.

Vad utskottet sålunda anfört bör med anledning av motionerna So201 (c), So208 (fp) yrkande 5, So216 (c) yrkande 3, So243 (fp) yrkande 1 och So259 (m) yrkande 2 ges regeringen till känna.

I *motion 1986/87:So202 av Lena Öhrsvik (s)* yrkas att reglerna om statsbidrag till social hemhjälp skall ändras så att även arbetsledande och administrativ personal skall räknas in i den grupp för vilken statsbidrag utgår.

Enligt motionären kan nuvarande bestämmelser medföra att relationen mellan personalgrupperna blir felaktigt avvägd vid en utbyggnad av den sociala hemtjänsten, vilket i sin tur kan inverka negativt på kvaliteten.

Utskottet behandlade frågan om ett nytt statsbidragssystem till den sociala hemhjälpen i sitt betänkande 1983/84:12 (s. 26 f.). Propositionsförslaget innebar i dessa delar att bidraget per årsarbetare skulle avse personal inom kommunernas sociala hemtjänst som utför sådant arbete åt äldre och handikappade samt åt barnfamiljer i form av husmorsvikariat och tillfällig barntillsyn. Däremot borde inte enligt propositionen bidrag beräknas för arbetsledande och administrativ personal.

De nya reglerna om statsbidrag har nu tillämpats sedan den 1 januari 1984. Enligt vad utskottet inhämtat gör socialstyrelsen för närvarande en genomgång av bidragskonstruktionen för att undersöka om denna bidragit till att syftena med bidragssystemet uppnåtts. Resultatet av genomgången kommer att redovisas under hösten 1987. Utskottet anser att resultatet av socialstyrelsens genomgång bör avvaktas innan några initiativ tas för en sådan förändring av reglerna om statsbidrag till social hemhjälp som motionären efterlyser. Utskottet avstyrker därför motion So202 (s).

Medelsanvisningen

Utskottet har ingen erinran mot budgetpropositionens förslag till medelsanvisning under G 1. Bidrag till social hemhjälp.

Utskottet tillstyrker även de i propositionen (s. 110) angivna riktlinjerna för höjning av statsbidraget till social hemhjälp fr. o. m. den 1 januari 1988, vilka enligt utskottets mening bör godkännas av riksdagen redan i samband med den nu aktuella budgetbehandlingen.

Avgifter för social hemhjälp m. m.

I *motion So208 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* hemställs att riksdagen uttalar att kommunerna bör tillämpa enhetliga avgifter för den sociala hemhjälpen och normala hyror för boende på ålderdomshem (*yrkande 4*). Motionärerna anser att avgifterna för hemtjänsten bör vara enhetliga oavsett inkomst, med möjlighet till nedsättning för pensionärer med låg eller ingen ATP. Den som bor på ålderdomshem bör betala dels en normal hyra, dels en avgift för service som är lika med avgiften för hemtjänst.

I *motion So222 av Ingvar Björk och Börje Nilsson (båda s) (delvis)* hemställs om en förändring av reglerna för det statliga bidraget till hemtjänsten för att utjämna skillnaderna mellan kommunerna i taxesättning. Motionärerna understryker de stora skillnader som finns mellan kommunerna. Enligt motionärerna har en förtidspensionär med en inkomst av 45 000 kr. per år i den generösaste kommunen 17 000 kr. per år mer att leva av än en pensionär med samma inkomst i den minst generösa kommunen.

I *motion So232 av Margö Ingvardsson m. fl. (vpk)* hemställs att riksdagen begär förslag till en ny avgiftsberäkning för hemtjänsten som skall tillämpas lika i alla kommuner (*yrkande 5*). Motionärerna påpekar att eftersom taxorna varierar från kommun till kommun det blir boendeorten som avgör

hur stora utgifterna blir för den enskilde. Målsättningen bör enligt motionärerna vara att den som behöver hjälp med sitt dagliga liv i hemmet inte skall betala detta genom avgift, utan att dessa kostnader skall fördelas rättvist genom skatt. Till dess detta kan genomföras bör enligt motionärerna avgiftssystemet inom hemtjänsten ändras så att avgifterna blir lika över hela landet. Hjälpens omfattning och makes inkomst skall därvid inte påverka avgiften.

I *motion So259 av Nils Carlshamre m. fl. (m)* yrkas att riksdagen skall ge regeringen till känna att inkomstrelaterade taxor för social hemhjälp skall relateras till nettoinkomsten efter skatt och bostadstillägg (*yrkande 6*).

Avgiftssystemet för den sociala hemhjälpen belystes ingående i rapporten Kartläggning av det ekonomiska stödet till handikappade, Ds S 1985:6. Av rapporten framgick att det är stor skillnad på avgiftsnivån mellan olika kommuner.

Utskottet behandlade senast frågan om utformning av kommunala taxor för den sociala hemhjälpen i betänkande SoU 1985/86:11 s. 12. Utskottet vidhöll sitt tidigare ställningstagande att då utformningen av taxor för den sociala hemhjälpen ligger inom ramen för den kommunala självstyrelsen, riksdagen inte hade anledning att gå in på innehållet i taxorna. Utskottet underströk samtidigt att en större enhetlighet borde eftersträvas och att Svenska kommunförbundets rekommendationer i större utsträckning borde följas av kommunerna.

Här kan vidare erinras om att regeringen bl. a. med anledning av de taxeskillnader som föreligger mellan kommunerna föreslagit riksdagen att statsbidragsreglerna för de kommunala bostadstilläggen (KBT) förändras från den 1 januari 1988. Förslaget gynnar enligt propositionen de pensionärer som har de sämsta villkoren och får en starkt utjämnande effekt (prop. 1986/87:100 bil. 7 s. 50 f. samt bil. 5.9). Förslaget kommer att behandlas av riksdagen under våren.

Det kan anmärkas att Svenska kommunförbundet nyligen redovisat en modell för beräkning av de ekonomiska konsekvenserna vid övergång till ett system med lägenhetshyra och särskilda avgifter för övriga utnyttjade tjänster för boende i servicehus med helinackordering.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det inte heller nu finns anledning till ändrat ställningstagande då det gäller utformningen av taxor för den sociala hemhjälpen. Som utskottet underströk vid sin senaste behandling av frågan bör dock en större enhetlighet i taxorna eftersträvas.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna So222 (s) i här aktuell del och So232 (vpk) yrkande 5, vilka syftar till att utjämna skillnaderna mellan olika kommuner.

Av samma principiella skäl avstyrker utskottet motion So208 (fp) yrkande 4 och So259 (m) yrkande 6, vari föreslås att riksdagen skall uttala sig för vissa generella principer för kommunernas avgiftssättning.

Ombyggnad inom vårdinstitutioner

I *motion So208 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* hemställs dels att riksdagen beslutar införa ett stimulansbidrag för ombyggnad av flerbäddsrum inom vårdinstitutionerna samt för budgetåret 1987/88 för detta ändamål beviljar

100 milj. kr. (*yrkande 1*), dels att riksdagen beslutar att ett motsvarande stimulansbidrag skall utgå under de närmast följande fyra budgetåren (*yrkande 2*).

Utskottet har som tidigare nämnts vid flera tillfällen behandlat frågor om äldres levnads- och boendeförhållanden. Motionsyrkanden liknande de nu aktuella behandlades av utskottet i utskottets yttrande 1984/85:4y till bostadsutskottet. Utskottet konstaterade då att det pågår ett intensivt program- och planeringsarbete för att minska institutionsboendet. Detta gäller inom den sociala hemtjänsten, inom långtidssjukvården, inom den psykiatriska vården och inom omsorgen om psykiskt utvecklingsstörda. Utskottet erinrade i sitt yttrande även om att en allmän utgångspunkt för vården av långtidssjuka skall vara att den enskildes möjligheter att leva och bo på egna villkor endast bör begränsas om detta är en förutsättning för att kunna ge en god medicinsk vård. Utskottet fann att bl. a. önskemålet att alla kvarvarande institutioner skulle byggas om så att alla kan få ett eget rum inte stod i motsättning till det angivna målet för bostadspolitiken att alla skall ha rätt till en egen bostad.

Äldreberedningen behandlar bl. a. problemen kring långtidssjukvården och många gamlas boende på långvårdskliniker. Beredningen väntas lämna sitt slutbetänkande sommaren 1987. Mot bakgrund härav anser utskottet inte att riksdagen nu bör ta några initiativ på området. Utskottet avstyrker således motion So208 (fp) yrkandena 1 och 2.

Kompetensfördelning mellan kommuner och landsting

I *motion So208 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* anförs att den önskade strävan att insatserna av sjukvård, omvårdnad och service skall bli allt mer oberoende av boendeform försvåras av att två huvudmän erbjuder boende för äldre. Enligt motionärerna har en klarare kompetensfördelning där kommunerna svarar för boendet många fördelar. Effekterna måste dock belysas närmare. Motionärerna yrkar därför att konsekvenserna av en klarare kompetensfördelning mellan kommun och landsting utreds (*yrkande 3*).

I budgetpropositionen (s. 110) anförs att det är angeläget att finna en mer permanent lösning av kostnadsfördelningen mellan staten, kommuner och landstingskommuner i samband med omstruktureringen av vården. Det anförs vidare att utredningsarbete av betydelse härför pågår bl. a. inom äldreberedningen.

Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet har gemensamt genomfört en utredning av konsekvenserna av vård- och omsorgssektorns strukturförändring (den s. k. konsekvensstudien). Studien har redovisats i en rapport som förbunden har rekommenderat sina huvudmän att använda som ett underlag för sin fortsatta samverkan.

Utskottet anser att de synpunkter som förs fram i motionen är viktiga. Som också framhålls i budgetpropositionen är det nödvändigt att få en klar kompentensfördelning för att vården och omsorgen om äldre och handikappade skall kunna utvecklas i önskad riktning. Arbete för att åstadkomma de önskade klarläggandena pågår emellertid på flera håll. Utskottet är därför

inte berett att nu förorda en särskild översyn i enlighet med motionsförslaget. Utskottet avstyrker sålunda motion So208 (fp) yrkande 3.

Fristående vårdalternativ

I *motion So208 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* yrkas att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om valfrihet inom hemtjänsten och försök med s. k. servicekuponger (*yrkande 6*). Enligt motionärernas uppfattning är det möjligt att skapa alternativ också i hemtjänsten och det är därför önskvärt att pröva att ge även andra än kommunen möjlighet att erbjuda social hemhjälp. Denna verksamhet bör då ges motsvarande stöd som den kommunala utan att kommunens ansvar för den enskilde minskar. Ett sätt att uppnå detta vore enligt motionärernas mening att tilldela pensionärerna en s. k. servicekupong.

I *motion So243 av Gudrun Norberg (fp)* hemställs (*yrkande 2*) att en eller flera kommuner skall väljas ut för en försöksverksamhet inom hemtjänsten. Motionären hävdar att privat hemtjänst vore ett bra alternativ till den kommunala, men att en sådan, för att kunna fungera måste få samma stöd som den kommunala. Enligt motionären skulle ett "kupongsystem" som ökar valfriheten kunna vara en framkomlig väg. En försöksverksamhet med ett sådant system skulle enligt motionären kunna inledas t. ex. i Örebro läns landsting och Örebro kommun.

I *motion So259 av Nils Carlshamre m. fl. (m)* hemställs om förslag till sådana ändringar i socialtjänstlagen att den enskildes valfrihet stärks (*yrkande 7*). Motionärerna anser att den enskilde skall kunna välja mellan olika alternativ i fråga om service, vård och boende. Valfriheten bör skrivas in bl. a. i biståndsparagrafen. Detta bör enligt motionärerna innebära att en ideell förening eller annan privat vårdgivare som tillhandahåller viss service eller omsorg för äldre eller handikappade skall ha rätt till kommunalt bidrag i den utsträckning som verksamheten avlastar verksamhet som kommunen annars skulle vara skyldig att bedriva.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen (SoU 1983/84:1, 1984/85:22 och 1985/86:11) behandlat motionsyrkanden om att kommunerna skall åläggas att pröva vård i privat regi som alternativ till vård med kommunalt huvudmannaskap. I betänkande SoU 1983/84:1 s. 19–20 ges en utförlig redovisning av gällande lagstiftning och konstateras att det finns ett betydande utrymme för enskilda insatser av olika slag på det sociala vårdområdet.

När det gäller rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen fastslogs i betänkande SoU 1985/86:11 att lagstiftningen ger visst utrymme för den enskilde att kunna begära att få vård i enskild regi med stöd av dessa regler. Det kan även anmärkas att enligt förordningen (1983:944) om statsbidrag till social hemhjälp kommunens ersättning till en organisation eller någon annan enskild, som på kommunens uppdrag utför social hemhjälp, får räknas som kommunens lönekostnad och berättiga till statsbidrag.

I det ovannämnda betänkandet SoU 1985/86:11 uttalade utskottet vidare (s. 16) att det skulle föra alltför långt att ge den enskilde en allmän rätt att kräva vissa insatser utan hänsynstagande till kommunens planering och

möjligheter. Utskottet instämde emellertid i de allmänna synpunkterna om ökad möjlighet för de gamla att själva kunna påverka sin situation. Enligt utskottets uppfattning låg dess synpunkter dock väl i linje med socialtjänstlagen och påkallade därför ingen lagändring.

Utskottet anser inte att det finns något skäl till ändrat ställningstagande i fråga om ändring av socialtjänstlagen och avstyrker därför motion So259 (m) yrkande 7.

När det gäller försöksverksamhet med s. k. servicekuponger kan vidare nämnas följande.

I rapporten Sociala avgifter – problem och möjligheter inom färdtjänst och hemtjänst (Ds Fi 1985:11) som utgavs av Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) under 1985 redogjordes för en idé med servicekuponger, s. k. vouchers, som en väg att öka kostnadsmedvetandet och valfriheten. Något utarbetat förslag framlades dock inte. Ett yrkande om en allmän utredning av systemet med servicekuponger kommer under riksmötet att behandlas av finansutskottet.

Enligt vad utskottet inhämtat kommer socialstyrelsen att närmare granska de olika privata lösningar som blir allt vanligare inom äldreomsorgen. Socialstyrelsens avsikt är att studera omfattningen av de privata lösningarna, dessas kvalitet samt kostnaden för den enskilde. Som nämndes ovan (s. 16) kommer socialstyrelsen även att se över konstruktionen av statsbidraget för social hemtjänst. Allmänna frågor om äldreomsorgens utformning och finansiering behandlas även av äldreberedningen.

Utskottet konstaterar att stora delar av äldreomsorgen – dess innehåll och finansiering – är föremål för översyn och överväganden. Utskottet anser mot den bakgrunden inte att riksdagen bör ta initiativ till någon särskild försöksverksamhet på området. Utskottet avstyrker sålunda motionerna So208 (fp) yrkande 6 och So243 (fp) yrkande 2.

Utvecklingsarbete inom hemtjänsten

I *motion So232 av Margó Ingvardsson m. fl. (vpk)* föreslås att initiaitv skall tas till försöksverksamhet med 6-timmars arbetsdag inom den sociala hemtjänsten (*yrkande 1*). Motionärerna anför att personalomsättningen inom den sociala hemtjänsten på många håll är hög. Detta leder bl. a. till att den hemtjänstbehövande på kort tid hänvisas oacceptabelt många olika människor som hjälp i sitt hem. Orsakerna till den höga personalomsättningen kan enligt motionärerna vara t. ex. att arbetet är psykiskt och fysiskt ansträngande, att lönen är låg och att det finns små möjligheter att utvecklas i arbetet. Enligt motionärerna vore det intressant att studera vilken betydelse kortare arbetsdag med bibehållen lön skulle få för personalomsättningen inom hemtjänsten.

Utskottet instämmer med motionärerna i att personalomsättningen inom hemtjänsten på vissa håll är besvärande hög. Det är därför enligt utskottets mening av stor vikt att arbetets innehåll och organisation utvecklas så att de anställda inom hemtjänsten vill stanna i yrket. Utskottet vill i det sammanhanget erinra om att ett särskilt stöd till lokalt utvecklings- och förnyelsearbete utgår som komplement till statsbidraget till social hemhjälp. Som anförs i

budgetpropositionen (s. 115) har kommuner och andra visat en stor idérikedom genom att via olika projekt effektivisera och förbättra hemhjälpen.

Utskottet vill också peka på att en allmän arbetstidsförkortning är en fråga som i första hand bör behandlas av arbetsmarknadens parter.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion So232 (vpk) yrkande 1.

I *motion So234 av Ingegerd Anderlund och Eva Johansson (båda s)* hemställs att socialstyrelsen skall ges i uppdrag att utarbeta mål och riktlinjer för den sociala hemtjänsten och hela den sociala öppenvårdsverksamheten (*yrkande 1*).

I proposition 1979/80:1 om socialtjänsten framhölls att den sociala hemhjälpen för de äldre skall stödja den hjälpbehövande och fullgöra de sysslor som de äldre inte har förutsättningar att klara själva. Däremot skall hemhjälpen inte överta sysslor och ansvar från den som skall hjälpas.

I årets budgetproposition anförs (s. 111) att den sociala hemhjälpen har utvecklats till en mångskiftande, serviceinriktad socialtjänst för personligt stöd. Som anfördes ovan (s. 15) utgår ett särskilt stöd till lokalt utvecklings- och förnyelsearbete, vilket arbete i många kommuner bedrivs med stor idérikedom.

Till ledning för det konkreta arbetet utformar socialstyrelsen för närvarande Allmänna råd om social hemtjänst. Råden avses innehålla avsnitt som framtida arbetssätt, kompetens/utbildning samt behov och rekryteringsmöjligheter av personal. Arbetet beräknas vara avslutat vid kommande årsskifte.

Av socialtjänstlagen följer att den sociala hemtjänsten skall anpassas efter den hjälpbehövandes individuella behov och önskemål samt efter de lokala förutsättningarna. Arbete pågår för närvarande med allmänna råd på området. Enligt utskottets mening får syftet med motionsyrkandet härigenom anses tillgodosett. Utskottet avstyrker sålunda motion So234 (s) yrkande 1.

I *motion So234 (s)* yrkas vidare att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om besvärsrätten inom socialtjänsten (*yrkande 3*). Motionärerna anför att många vårdtagare inte informeras tillräckligt klart om rätten att besvära sig över beslutet om bistånd. Motionärerna anser att kommunerna måste åläggas att informera vårdtagarna på ett sådant sätt att de blir medvetna om denna rättighet och till vilken lokal myndighet han/hon skall vända sig.

Utskottet behandlade i betänkandet SoU 1985/86:11 ett yrkande om besvärsmöjligheter enligt socialtjänstlagen och lämnade då ingående upplysningar om innehållet i gällande regler, vartill hänvisas. Utskottet konstaterade att besvärsreglerna är svårtillgängliga för den enskilde som vill överklaga ett beslut av kommunen.

Frågor om besvärsrätten enligt socialtjänstlagen har vidare behandlats av socialberedningen i dess betänkande Aktuella socialtjänstfrågor (SOU 1986:19). Betänkandet övervägs för närvarande inom regeringskansliet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att handläggningen av ärenden inom socialtjänsten måste ske på ett korrekt sätt och den enskilde informeras om klagomöjligheter m.m. så att han kan tillvarata sina rättigheter.

Utskottet vill därför erinra om att enligt 21 § förvaltningslagen (1986:223) en sökande eller annan part skall underrättas *dels* om innehållet i ett beslut, *dels* om hur han kan överklaga ett beslut som går honom emot. Dessa regler skall självfallet följas.

Vidare kan erinras om de nya kraven i 7 § samma lag att varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts, samt att myndigheten på olika sätt skall underlätta för den enskilde att ha med den att göra.

Utskottet vill framhålla att det är särskilt viktigt att ha en tillmötesgående och serviceinriktad inställning inom ett område som socialtjänsten, där myndigheterna ofta har att göra med människor som på grund av olika handikapp har särskilda svårigheter att tillvarata sina rättigheter.

Med det anförda avstyrker utskottet motion So234 (s) yrkande 3.

I *motion So216 av Karin Israelsson m. fl. (c)* begärs en kartläggning av de äldres vårdsituation i storstäderna (*yrkande 2*). Motionärerna anför att en utbyggd hemtjänst/hemsjukvårdsverksamhet inte har något värde i sig utan försvarar sin plats först när vårdformen är minst likvärdig med eller bättre än andra alternativa vårdformer. Motionärerna anser att utvecklingen i storstadsområdena bör följas noga för att beredskap skall finnas att erbjuda alternativ som sjukhem eller sjukvård inom serviceboendet om hemsjukvården inte kan utvecklas i enlighet med intentionerna.

Äldreberedningen, som har i uppdrag att presentera riktlinjer för den framtida äldreomsorgen, behandlar bl. a. frågor om boende och vård i olika situationer. Som anförts tidigare kommer beredningen att avsluta sitt arbete inom kort.

Resultatet av beredningens arbete bör enligt utskottets mening avvaktas innan riksdagen tar några initiativ på detta område. Utskottet avstyrker därför motion So216 (c) yrkande 2.

Äldre invandrares situation

I *motion So205 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Backlund (båda c)* hemställs att regeringen tar förnyade kontakter med socialstyrelsen och invandrarorganisationerna angående äldre invandrares boende och service (*yrkande 1*) samt att de baltiska invandrarna och/eller flyktingarna ges förtur i detta arbete (*yrkande 2*). Motionärerna anför att trots att de flesta invandrare kommer från länder där det är vanligast att äldre människor lever i en storfamilj, är detta oftast inte möjligt i Sverige. Enligt motionärernas uppfattning är ålderdomshem eller servicehus med helinackordering den livsform som i denna situation bäst skulle passa utländska pensionärer. De skulle då kunna träffas och umgås på sitt hemlands språk, och personalen skulle kunna handplockas för att de talar de gamlas språk. Då estniska och lettiska flyktingar tillhör de grupper som snart uppnår pensionsåldern och dessutom inte kan återvända till sina hemländer, bör dessa gruppers behov prioriteras.

Utskottet har behandlat frågor om äldre invandrares situation bl. a. i betänkandena SoU 1983/84:14 och SoU 1984/85:22. I det senare betänkandet

framhöll utskottet att det är angeläget att det finns flerspråkig personal inom äldreomsorgen och att dessutom någon av personalen måste behärska det aktuella språket väl. Utskottet påpekade att det i första hand ankommer på socialstyrelsen att uppmärksamma kommunerna på de krav som detta ställer för planeringen av äldreomsorgen. Utskottet fann också frågan väl uppmärksammad av såväl socialstyrelsen som statens invandrarverk, varför någon åtgärd av riksdagen inte bedömdes vara påkallad.

Efter utskottets senaste behandling av frågan om äldre invandrares situation har regeringens proposition 1985/86:98 om invandrarpolitiken behandlats av riksdagen. Socialförsäkringsutskottet underströk i sitt betänkande SfU 1985/86:20 behovet av en förbättrad planering med utgångspunkt i invandrarnas egna önskemål när det gäller äldreomsorgen samt framhöll att en sådan planering närmast ankommer på berörda kommuner och landsting. Utskottet konstaterade att kommunerna i ökad utsträckning har börjat observera frågan om äldre invandrare, och att särskilda medel har beviljats av regeringen för lokala utvecklingsprojekt inom den sociala hemtjänsten.

Socialutskottet vill med anledning av den nu aktuella motionen understryka angelägenheten av att de äldre invandrarnas situation uppmärksammas. Behovet av flerspråkig personal har påpekats tidigare, liksom nödvändigheten av att motverka social isolering. Invandrarna i Sverige kommer emellertid från vitt skilda kulturer och har olika sedvänjor när det gäller omsorgen om de äldre. Det är därför viktigt att kommunerna genom lokalt utvecklingsarbete söker finna de omsorgsformer som bäst lämpar sig för de aktuella behoven i resp. kommun. Som påpekades ovan finns särskilda medel för utvecklingsprojekt inom den sociala hemtjänsten, 20 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Utskottet vill i sammanhanget slutligen erinra om att frågor med anknytning till äldre invandrare också behandlas inom äldreberedningen.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet inte att motion So205 (c) påkallar någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Färdtjänst

I budgetpropositionen (s. 116) föreslås 460 000 000 kr. under anslaget G 2. Bidrag till färdtjänst.

Från anslaget betalas statsbidrag till landstingskommuner och kommuner för färdtjänst åt handikappade. Bidraget är 35 % av bruttodriftskostnaderna. Bidraget får dock inte öka med mer än ett belopp som står i visst förhållande till antalet personer som är 65 år och äldre samt utvecklingen av konsumentprisindex (den s. k. begränsningsregeln). Begränsningsregeln infördes fr. o. m. den 1 januari 1981 i syfte att begränsa ökningstakten för bidraget. Begränsningen avsågs i första hand ske hos kommuner som redan hade en väl utbyggd färdtjänstservice. Under år 1985 fick ett antal kommuner reducerat statsbidrag till följd av begränsningsregeln för statsbidragets utveckling. Flertalet kommuner ligger dock betydligt under begränsningsregelns bidragstak. Utrymme för att bygga ut färdtjänsten med stöd av statsbidrag finns därför på de flesta håll.

I budgetpropositionen (s. 117) anförs att skillnaderna mellan kommunerna i utbyggnad, avgiftssystem och villkor i övrigt är stora, varför socialstyrel-

sen avser att med dessa utgångspunkter granska statsbidragssystemet och pröva alternativa konstruktioner av statsbidraget.

Färdtjänsttaxorna tas upp i *motion So222 av Ingvar Björk och Börje Nilsson (båda s) (delvis)*, vari hemställs om en förändring av statsbidragsbestämmelserna till färdtjänst för att utjämna de stora skillnaderna i kommunernas taxesättning.

Utskottet behandlade senast under föregående riksmöte ett motionsyrkande med i huvudsak samma innebörd som det nu aktuella, betänkandet SoU 1985/86:11 s. 19–20. Utskottet redovisade då bl. a. att enligt rapporten Kartläggning av det ekonomiska stödet till handikappade (Ds S 1985:6) är utbyggnaden av färdtjänsten ojämn, tillgången till specialfordon varierar, och villkoren för antalet medgivna resor, taxornas utformning, tillåten reslängd m. m. skiljer sig väsentligt från kommun till kommun. Utskottet upplyste vidare att Svenska kommunförbundet arbetade med en skrift med vägledning till kommunerna i vad avser taxor för färdtjänsten. Skriften Färdtjänsten i kollektivtrafiken – om färdtjänstens utveckling är nu färdigställd och kommer inom kort att skickas ut till kommunerna. Skriften är en idéskrift utan direkta ställningstaganden från Kommunförbundets sida.

Utskottet framhöll i sitt ovan nämnda betänkande att taxorna för färdtjänsten, liksom för hemtjänsten, ligger inom ramen för den kommunala självstyrelsen och att taxorna som en följd av detta varierar med hänsyn till de lokala förhållandena. Detta påpekande är naturligtvis giltigt även nu. Utskottet vill emellertid understryka vad som anförts beträffande social hemhjälp om att en större enhetlighet i de kommunala taxorna bör eftersträvas. Det anförda gäller även i fråga om färdtjänsttaxorna.

Det finns skäl att anta att Kommunförbundets skrift kommer att leda till att kommunerna vinnlägger sig om en större enhetlighet i färdtjänsttaxorna och villkoren för färdtjänst. Utskottet ser vidare med tillfredsställelse att socialstyrelsen skall granska statsbidragssystemet med utgångspunkt just i de stora skillnader som råder mellan kommunerna såväl beträffande taxor som beträffande bl. a. utbyggnad och tillgänglighet. Utskottet förutsätter att regeringen snarast tar initiativ till de förändringar av bidragssystemet som socialstyrelsens granskning kan föranleda.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet syftet med motion So222 (s) i här aktuell del tillgodosett och avstyrker därför motionsyrkandet.

I *motion So253 av Barbro Sandberg och Kenth Skärvik (båda fp)* berörs förhållandet mellan färdtjänst och bilstöd. Motionärerna hemställer om ändring av statsbidragsbestämmelserna för färdtjänsten så att det blir möjligt att av dessa medel ge bidrag till handikappade att leasa bil. Motionärerna anför att det i vissa fall kan vara billigare att utrusta den handikappade med egen bil än att erbjuda honom färdtjänst. Leasing kan vara ett bra alternativ också på grund av att det kan vara svårt för en handikappad att sköta underhåll m. m.

Färdtjänst kan utgå till alla handikappade. Handikappade som behöver bil för att kunna arbeta eller för sin yrkesutbildning kan få bidrag till anskaffning av bil enligt 62 § arbetsmarknadskungörelsen (1966:368).

Utskottet behandlade en likalydande motion av samma motionärer i sitt betänkande SoU 1985/86:11 s. 20.

Regeringen förordnade den 16 januari 1986 en särskild utredningsman för att bereda frågan om att vidga personkretsen för bilstödet åt handikappade. Utredningsmannen avlämnade i december 1986 betänkandet Bilstödet åt handikappade (Ds S 1986:11). Betänkandet, som även behandlar frågan om att låta handikappade hyra bil, remissbehandlas för närvarande.

Den fråga som tas upp i motionen har behandlats av ovan nämnda utredning. Beredningen av utredningens förslag bör avvaktas. Utskottet avstyrker därför motion So253 (fp).

I *motion So209 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om utvecklingen av färdtjänsten (*yrkande 2*). Motionärerna anför bl. a. att färdtjänsten i framtiden bör vara en naturlig del av kollektivtrafiken och att det nu krävs snara förbättringar av färdtjänsten så att intentionerna i socialtjänstlagen uppfylls. Enligt motionärerna bör socialstyrelsen genom rekommendationer verka för att färdtjänsten görs länsomfattande och ger samma service som kollektivtrafiken. Motionärerna tar även upp möjligheten att använda färdtjänst vid resor för sjukvårdande behandling.

Utskottet behandlade ett yrkande av likartat innehåll i sitt betänkande SoU 1985/86:11. Utskottet anförde bl. a. att socialtjänstlagen ålägger kommunerna att verka för att en utbyggd och väl fungerande färdtjänst skall finnas, men att den närmare utformningen ankommer på resp. kommun.

I sammanhanget erinrade utskottet även om möjligheten att anföra förvaltningsbesvär över vägrat bistånd i form av färdtjänst och anförde att denna möjlighet är ägnad att leda till en mer likformig och utbyggd färdtjänstservice.

Utskottet vill ånyo understryka vikten av att en väl utbyggd och väl fungerande färdtjänst finns i hela landet. Utskottet uttryckte ovan (s. 19) sin tillfredsställelse över socialstyrelsens kommande granskning av statsbidragskonstruktionen med utgångspunkt bl. a. i de stora skillnaderna i taxesättning. Granskningen har även en utgångspunkt i den ojämna utbyggnaden, varför förslag om åtgärder bör kunna väntas också på detta område. Det är vidare utskottets förhoppning att idéerna i Svenska kommunförbundets ovan (s. 19) nämnda skrift, vari bl. a. behandlas frågorna om länsfärdtjänst samt om hur färdtjänsten skall samordnas med den kollektiva trafiken, skall följas av konkreta åtgärder i kommunerna.

När det gäller samordningen mellan färdtjänst och sjukresor vill utskottet erinra om att förslag med syfte att möjliggöra att färdtjänst kan utnyttjas även för sjukresor framläggs i årets budgetproposition (s. 48 samt förslaget till ändring i 2 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, s. 150). Ersättning för sådana färdtjänstresor avses lämnas från sjukförsäkringen enligt en förenklad modell. Motion So209 (fp) får således anses tillgodosedd såvitt nu är i fråga.

I övrigt kan konstateras att arbete för att på olika sätt förbättra färdtjänsten pågår såväl genom kommunernas eget förbund som på regeringens initiativ. Resultatet härav bör enligt utskottets mening avvaktas innan riksdagen har anledning att överväga något initiativ på området.

Utskottet avstyrker med det anförda motion So209 (fp) yrkande 2.

Utskottet har ingen erinran mot den i budgetpropositionen föreslagna medelsanvisningen under G 2. Bidrag till färdtjänst.

Riktlinjer för handikappolitiken

I *motion So261 av Nils Carlshamre m. fl. (m)* hemställs att riksdagen skall begära att en uppföljning och lägesbeskrivning genomförs som utgår från handlingsprogrammet i handikappfrågor (*yrkande 1*). Motionärerna anför att det inte kan uteslutas att förutsättningarna för stöd och bistånd varierar beroende på var i landet den handikappade bor. På samma sätt varierar enligt motionärerna avgifterna för olika förmåner.

Utskottet behandlade i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1985/86:11 s. 22–23 utförligt frågan om en uppföljning av det gemensamma handlingsprogrammet i handikappfrågor (SOU 1982:46). Enligt utskottet visade de två rapporterna, Kartläggning av det ekonomiska stödet till handikappade (Ds S 1985:6) och Socialtjänsten och handikappinsatserna i kommunerna 1985, på väsentliga skillnader i utbyggnad och utformning av kommunernas service till handikappade. Utskottet anförde vidare att vissa skillnader mellan kommuner självfallet alltid måste finnas som följd av kommunernas olika förutsättningar och prioriteringar, men att det dock inte får uppstå så stora skillnader att systemet upplevs som orättvist. Enligt utskottets uppfattning måste därför vad som framkommit i rapporterna betecknas som oroande. Utskottet ansåg det bl. a. mot den återgivna bakgrunden vara angeläget att följa upp det gemensamma handlingsprogrammet i handikappfrågor genom att riksdagen under riksmötet 1986/87 borde få en redovisning för hur handlingsprogrammet förverkligats på olika områden och för de åtgärder som vidtagits från regeringens sida för att påskynda utvecklingen. Utskottet hemställde att detta skulle ges regeringen till känna. Riksdagen följde utskottet.

Regeringen uppdrog med anledning av riksdagens beslut den 29 maj 1986 åt statens handikappråd att göra den uppföljning av handlingsprogrammet som riksdagen begärt. Rådet skall senast den 1 april 1987 redovisa uppdraget till regeringen. Enligt vad utskottet erfarit är det regeringens avsikt att därefter redovisa vad som framkommit genom en skrivelse till riksdagen.

Motionsyrkandet är redan tillgodosett. Utskottet avstyrker därför motion So261 (m) yrkande 1.

I *motion So260 av Gunhild Bolander m. fl. (c)* yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ombudsmannaverksamhet för handikappade. Motionärerna föreslår, mot bakgrund av den diskriminerande verklighet som många handikapp leder till, en utredning för att pröva formerna för en ombudsmannaverksamhet, vars uppgift skall vara att tillvarata handikappades rättigheter i förhållande till den diskriminerande attityd de möter på samhällslivets alla olika områden.

Utskottet behandlade i betänkandet SoU 1985/86:11 ett motionsyrkande med samma innebörd som det nu aktuella. Med hänsyn till den skyldighet att bevaka handikappsynpunkter som redan åvilar främst socialstyrelsen och statens handikappråd ansåg utskottet inte att det fanns skäl för riksdagen att

ta något sådant initiativ som begärdes i motionen, vilken avstyrktes.

Utskottet vidhåller sin ovan angivna uppfattning. Utskottet vill dessutom erinra om den effektiva intressebevakning som sker genom de olika handikapporganisationerna. Dessa får också ett betydande stöd av samhället. Enligt utskottets mening finns alltså knappast behov av en särskild ombudsmannaverksamhet för handikappade. Utskottet avstyrker därför motion So260 (c).

Vissa omsorger om handikappade

I budgetpropositionen (s. 117) föreslås 37 990 000 kr. under anslaget G 3. Kostnader för viss omsorg om handikappade. Från anslaget utgår statsbidrag till landstingskommunerna och de kommuner som inte ingår i landstingskommun med 95 % av lönekostnaderna för vissa förskolekonsulenter inom omsorgerna för psykiskt utvecklingsstörda. Bidragsreglerna finns i förordningen (1986:566) om statsbidrag till lönekostnader för vissa förskolekonsulenter. Socialstyrelsen erhåller medel för viss kurs- och konferensverksamhet. Från anslaget betalas också statsbidrag till en försöksverksamhet med undervisning för vuxna psykiskt utvecklingsstörda.

Omsorgslagens personkrets

Utskottet behandlade förslaget om ny omsorgslag (prop. 1984/85:176) i sitt betänkande SoU 1984/85:27. I betänkandet behandlades frågan om omsorgslagens personkrets ingående (s. 5–7). Utskottet anförde bl. a. följande.

Utskottet konstaterar även att propositionens förslag till personkrets innebär en utvidgning så att två grupper – vissa hjärnskadade samt personer med barndomspsykos – vilka stått utanför den nuvarande lagens personkrets, men som har behov som ligger mycket nära de utvecklingsstördas, nu inordnas i omsorgssystemet.

Utskottet delar uppfattningen att den nuvarande omsorgslagen bör revideras och utvidgas. Utskottet biträder därför propositionens förslag. Den i propositionen föreslagna utvidgningen av personkretsen bör emellertid ses som ett första steg i reformarbetet. Utskottet anser att alla handikappade barn och ungdomar borde ges samma stöd som nu föreslås för de ovan angivna grupperna. Som anförs i motionerna (m, c, fp) talar starka humanitära skäl för att också övriga grupper av handikappade barn som har behov av särskilda omsorger kommer i åtnjutande av den reviderade omsorgslagens rättigheter.

Som framkommit vid beredningsarbetet förutsätter emellertid en sådan utvidgning ytterligare utredningsarbete. I propositionen framhålls att socialministern har för avsikt att senare återkomma till regeringen i frågan om att utreda behovet av åtgärder för andra grupper av barn och ungdomar än dem som nu föreslås ingå i omsorgslagens personkrets. Detta utredningsarbete skall enligt utskottets mening inriktas på att precisera vilka grupper som bör omfattas av lagen och belysa behovet av kompletterande särskilda omsorger. Utskottet vill vidare kraftigt understryka att utredningsarbetet bör bedrivas skyndsamt. Syftet bör vara att utvidga omsorgslagen att gälla alla barn och ungdomar som har behov av särskilda omsorger.

Riksdagen beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

I proposition 1985/86:107 om följdlagstiftning till den nya omsorgslagen, som behandlades av utskottet i betänkandet SoU 1985/86:19, redovisade statsrådet Lindqvist att han tillkallat en arbetsgrupp för en utredning av bl. a. behovet av åtgärder för andra grupper handikappade barn och ungdomar än dem som ingår i den nya omsorgslagens personkrets. I regeringens beslut om bemyndigande att tillkalla den angivna arbetsgruppen hänvisas till utskottets ovan angivna uttalande. Vidare anges att arbetet skall ske med utgångspunkt i propositionen och riksdagens behandling av ärendet. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt frågan om översyn av lagen (1965:136) om elevhem för vissa rörelsehindrade barn m. fl.

I budgetpropositionen (s. 113) redovisas att arbetsgruppen beräknas kunna avsluta sitt arbete våren 1987.

I *motion So209 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om en utvidgad personkrets i omsorgslagen (*yrkande 1*). Motionärerna uttalar att de vill understryka vikten av att översynen sker skyndsamt och att syftet med den är att utvidga omsorgslagen till att avse alla barn och ungdomar som har behov av särskilda omsorger.

Utskottet konstaterar att den utredning som riksdagen har begärt inom kort kommer att ha slutfört sitt uppdrag. Utskottet anser därför inte att det i nuläget finns anledning till något uttalande av riksdagen. Motion So209 (fp) yrkande 1 avstyrks alltså.

Vuxenundervisning för psykiskt utvecklingsstörda

I budgetproposition (s. 118) upplyses att skolöverstyrelsen nyligen har lämnat ett förslag till regeringen rörande fortsatt verksamhet med undervisning av vuxna psykiskt utvecklingsstörda samt att förslaget för närvarande bereds i regeringskansliet. Frågan behandlas i två motioner.

I *motion So209 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* yrkas att försöksverksamheten med vuxenundervisning för psykiskt utvecklingsstörda skall permanentas (*yrkande 3*) och i *motion So228 av Kaj Larsson och Bengt Silfverstrand (båda s)* hemställs att riksdagen skall ge till känna vad i motionen anförts om den framtida organisationen av undervisningen av vuxna psykiskt utvecklingsstörda. De senare motionärerna framhåller att det av skolöverstyrelsens förslag till organisation av undervisningen för vuxna psykiskt utvecklingsstörd, SÄRVUX, framgår att det är viktigt att SÄRVUX blir en permanent utbildning som får karaktär av kompetensgivande vuxenutbildning och frigörs från omsorgsvärlden. Enligt motionärernas uppfattning bör SÄRVUX förändras i enlighet med skolöverstyrelsens förslag.

Som framgår av budgetpropositionen bereds frågan om vuxenundervisning för psykiskt utvecklingsstörda för närvarande i regeringskansliet. Till grund för arbetet ligger skolöverstyrelsens redovisning av ett till SÖ lämnat uppdrag att utreda formerna för en reguljär vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (SÄRVUX). Regeringens överväganden bör avvaktas

innan riksdagen tar ställning till den fortsatta verksamheten. Utskottet avstyrker därför motion So209 (fp) yrkande 3 och motion So228 (s).

Talpedagoger för utvecklingsstörda förskolebarn

I *motion So625 av Barbro Sandberg och Margareta Andrén (båda fp)* hemställs att riksdagen skall ge till känna vad i motionen anförs angående återinförande av statsbidrag till särskolans talpedagoger som undervisar utvecklingsstörda förskolebarn. Motionärerna anför att statsbidraget för pedagogiska stödinsatser inom barnomsorgen för psykiskt utvecklingsstörda barn efter omsorgslagens tillkomst inte omfattar det stöd som särskolans talpedagoger ger de utvecklingsstörda förskolebarnen. Före omsorgslagens ikraftträdande erhöll särskolan statsbidrag för dessa talpedagoger även för den del de undervisade barnen i särskolans förskola. Nuvarande förhållande har enligt motionärerna medfört att omsorgslagen, som skulle leda till förbättringar för de utvecklingsstörda, i stället lett till en klar försämring.

I samband med att den nya omsorgslagen infördes upphörde särförskolan att vara en del av särskolan. Ansvaret för de utvecklingsstörda förskolebarnen överfördes till kommunerna och barnen skulle integreras i den vanliga förskolan. I samband med denna förändring underströk utskottet (SoU 1984/85:27 s. 17) att den pedagogiska verksamheten för de utvecklingsstörda förskolebarnen inte fick försämras genom att förskolan upphörde att vara en del av särskolan. Landstingen skall även fortsättningsvis ställa resurser till förskolans förfogande för att trygga detta. Omsorgslagen reglerar dock inte uttryckligen vilka dessa resurser skall vara. Utskottet yttrade vid sin behandling av omsorgslagen (s. 17) att regeln i 4 § första stycket i omsorgslagen enligt utskottets mening innebär att ett utvecklingsstört barns föräldrar kan kräva att landstinget tillhandahåller erforderligt expertstöd för barnet.

Med anledning av vad som anförs i motionen vill utskottet slå fast att det är självklart att den nya omsorgslagen inte skall leda till försämringar för utvecklingsstörda förskolebarn och att sådan talpedagogisk verksamhet som hittills bedrivits således skall fortsätta. Statsbidrag bör alltså utgå även för den del av talpedagogernas verksamhet som avser förskolebarn. Enligt vad utskottet inhämtat ryms kostnaden för detta inom det av regeringen beräknade beloppet för statsbidrag till lönekostnader för vissa förskolekonsulenter. Det ankommer på regeringen att ta ställning till frågan om ändring i den ovannämnda förordningen (1986:566).

Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So625 (fp) bör ges regeringen till känna.

Kulturinsatser för utvecklingsstörda

I *motion So223 av Margareta Persson och Sven-Gösta Signell (båda s)* hemställs att riksdagen skall begära att en översyn av utvecklingsstördas kultursituation med förslag till åtgärder genomförs snarast. Motionärerna efterlyser systematiska åtgärder för att förbättra utvecklingsstördas kulturmiljö. Utvecklingsstörda har ett speciellt behov av stimulans för sin

utveckling. De har också en stark skaparglädje. Det behövs därför ett anpassat utbud av teater, musik m. m. samt möjlighet till skapande verksamhet.

Utskottet behandlade ett likartat motionsyrkande i fjol i betänkandet SoU 1985/86:11 och gjorde då en noggrann genomgång av landstingskommunernas skyldigheter enligt den nya omsorgslagen. Enligt utskottets uppfattning hade man genom att lagreglera skyldigheten att verka för att fritids- och kulturutbudet blir tillgängligt för utvecklingsstörda skapat goda förutsättningar för att behoven skall bli tillgodosedda.

Utskottet, som förutsatte att landstingskommunerna kommer att fullgöra sina skyldigheter enligt omsorgslagen, ansåg att erfarenheterna härav borde avvaktas innan riksdagen har anledning att överväga ytterligare åtgärder och avstyrkte motionen.

Omsorgslagen har endast varit i kraft sedan den 1 juli 1986. Utskottet vidhåller därför sitt tidigare ställningstagande i frågan. I sammanhanget kan vidare erinras om att handlingsprogrammet i handikappfrågor bl. a. behandlar handikappades rätt till kultur- och rekreationsaktiviteter. Statens handikappråd har som beskrivits ovan (s. 21) i uppdrag att göra en uppföljning av handlingsprogrammet i handikappfrågor. Uppdraget skall redovisas senast den 1 april i år.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion So223 (s).

Tillsynslagens tillämpningsområde

I *motion So206 av Gullan Lindblad och Siri Häggmark (båda m)* begärs förslag som syftar till att även omsorgsvårdens personal skall omfattas av tillsynslagen. Motionärerna anför att det finns en särskild anledning att slå vakt om rättssäkerheten för människor som har svårt att själva föra sin talan. Det är djupt otillfredsställande att disciplinära åtgärder i form av varning, erinran och fråntagande av legitimation inte kan ske beträffande personal inom omsorgsvården, ens om någon gjort sig skyldig till grova förseelser gentemot vårdtagarna.

Lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. (tillsynslagen) innehåller bl. a. bestämmelser om allmänna åligganden för personalen, om ansvar för fel och försummelser i vården, om ordningen för ansvarets utkrävande samt om återkallande av legitimation m. m. Frågor om disciplinansvar handläggs av en särskild nämnd, hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Enligt 1 § tillsynslagen omfattas personal vid sjukhus och andra inrättningar för öppen och sluten vård som drivs av det allmänna, legitimerade yrkesutövare utanför sådana inrättningar samt personal som biträder sådana yrkesutövare i vården av patienter. I korthet kan konstateras att omsorgsvårdens personal inte omfattas av tillsynslagen annat än i den mån den är verksam vid en sjukvårdsinrättning eller biträder en legitimerad yrkesutövare med uppgifter som är att hänföra till hälso- och sjukvård. För en utförligare beskrivning av rättsläget hänvisas till utskottets betänkande SoU 1984/85:27 s. 19 f.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande i samband med propositionen om ny omsorgslag. Utskottet, som avstyrkte motionen, anförde därvid följande (SoU 1984/85:27 s. 20).

Frågan om utsatta gruppers skydd mot olämplig behandling och/eller övergrepp från viss vårdande personal är av principiell betydelse. Det gäller inte minst i fråga om utvecklingsstörda, som inte sällan kan vara mycket beroende av personalen samtidigt som de har särskilt svårt att hävda sina rättigheter eller påkalla hjälp utifrån. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer emellertid frågan om ansvarsreglerna för förtroendeläkarna att tas upp av regeringen under kommande höst. I samband därmed avser man även att överväga frågan om att eventuellt föra in vissa andra grupper under tillsynslagens bestämmelser. Utskottet vill understryka det angelägna i att regeringen i det sammanhanget också överväger frågan om ansvaret för olika personalkategorier inom omsorgsverksamheten.

Ett likartat motionsyrkande behandlas även i samband med behandlingen av propositionen om följdlagstiftning till den nya omsorgslagen. Utskottet underströk då ånyo (SoU 1985/86:19 s. 7) det angelägna i att regeringen överväger frågan om ansvaret för olika personalkategorier inom omsorgsverksamheten. Någon riksdagens åtgärd ansågs emellertid inte erforderlig med hänsyn till de uppgifter som inhämtats om att frågan var aktuell hos regeringen.

Regeringen bemyndigade den 12 mars innevarande år socialministern att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av tillsynen över hälso- och sjukvårdspersonalen, m. m. Regeringen beslutade även om direktiv för utredningen. Av dessa framgår att den särskilde utredaren bör överväga om den personkrets som omfattas av tillsynslagen bör utvidgas till att avse även andra personalgrupper, t. ex. ytterligare personal inom verksamhet med särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda.

Regeringen har nu fattat beslut om utredningsdirektiv angående en översyn av tillsynen över hälso- och sjukvårdspersonalen, m. m. Motion So206 (m) påkallar således enligt utskottets mening inte någon riksdagens åtgärd och avstyrks.

Medelsanvisningen

Utskottet tillstyrker den föreslagna medelsanvisningen under G 3. Kostnader för viss omsorg om handikappade.

Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever

I budgetpropositionen (s. 118) föreslås 31 936 000 kr. under anslaget G 4. Kostnader för viss utbildning av handikappade m. m. Från anslaget har betalats en försöksverksamhet med omvårdnad åt svårt rörelsehindrade elever vid Skärholmens gymnasium i Stockholm. Vidare betalas vårdartjänst åt svårt handikappade, som studerar vid universitet, högskolor och folkhögskolor. Verksamheten leds av styrelsen för vårdartjänst. Den består av sju ledamöter, som förordnas av regeringen.

Från anslaget utgår också bidrag till institutionen för handikappforskning

vid universitetet i Göteborg, bidrag till viss hörselteknisk forskning samt bidrag till palynologiska laboratoriet vid naturhistoriska riksmuseet. Bidrag utgår även till De handikappades riksförbund (DHR) och till Synskadades riksförbund (SRF) för rekreationsanläggningar.

I propositionen (s. 120) anförs vidare att i avaktan på resultatet av statens förhandlingsnämnds slutliga redovisning av uppdraget om försöksanordningarna i Skärholmen har regeringen uppdragit åt styrelsen för vårdartjänst att från och med den 1 januari 1987 debitera berörda landsting och kommuner en preliminär avgift för omvårdnad och därmed sammanhängande verksamhet vid Skärholmens gymnasium. Utgångspunkten vid fastställande av avgifter är att verksamheten skall finansieras med primär- och landstingskommunala medel. Anslagsposten Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever har mot bakgrund av detta endast tagits upp som en s. k. 1 000-kronorspost.

Frågan om det ekonomiska ansvaret för omvårdnaden av de rörelsehindrade eleverna vid Skärholmens gymnasium tas upp i två motioner.

I *motion So231 av Margó Ingvardsson och Inga Lantz (båda vpk)* hemställs *dels* att riksdagen ger till känna att statens ekonomiska ansvar för omvårdnaden av rörelsehindrade elever vid gymnasieskola bör kvarstå (*yrkande 1*) *dels* att riksdagen med ändring av proposition 1986/87:100 bil. 7 beslutar att under socialdepartementet G 4. Kostnader för viss utbildning av handikappade m. m. punkt 1 Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever uppföra 10 600 000 kr. (*yrkande 2*). Motionärerna framhåller att den grupp för vilken verksamheten vid Skärholmens gymnasium skapats är mycket liten. Det finns enligt motionärerna en uppenbar risk att de svårt rörelsehindrade elever som vill studera vid gymnasieskola kommer att behandlas ojämlikt beroende på var i landet de bor. Motionärerna pekar även på att den av regeringen tillsatta arbetsgruppen för beredning av vissa frågor om handikappade kommer att avsluta sitt arbete under första halvåret 1987, varför ställningstagandet till det ekonomiska ansvaret för verksamheten i vart fall bör uppskjutas.

I *motion So252 av Barbro Sandberg (fp) och Gunhild Bolander (c)* yrkas att riksdagen skall ge till känna vad i motionen anförts angående statens ekonomiska ansvar för omvårdnanden av rörelsehindrade elevers studier vid Skärholmens gymnasium. Motionärerna anför att i avvaktan på att beredningsgruppen slutfört sitt arbete och frågan prövats av regering och riksdag statens ekonomiska ansvar för omvårdnaden av rörelsehindrade elevers studier vid gymnasieskola bör kvarstå.

Enligt utskottets uppfattning åvilar det ekonomiska ansvaret för omvårdnaden om de rörelsehindrade ungdomarna under deras gymnasieskolgång principiellt vederbörande primär- och landstingskommuner. Staten måste emellertid vara beredd att svara för att den begränsade grupp det här är fråga om verkligen kan erbjudas en fungerande gymnasieskolgång. De av dessa ungdomar som vill studera vidare måste då garanteras den omvårdnad som är en förutsättning för att de skall kunna fullfölja sina studier. Deras möjligheter får inte vara beroende av hemortskommun. Statens ansvar för dessa ungdomars möjligheter till gymnasiestudier bör slås fast.

Enligt vad utskottet inhämtat pågår fortfarande förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd och kommun- och landstingsförbunden om hur kostnaden för elevernas omvårdnad skall fördelas. Utskottet vill understryka

att förhandlingarna om kostnadsfördelningen därför bör bedrivas med inriktning på att frågan måste bringas till en skyndsam lösning. I avvaktan härpå har utskottet ingen erinran mot att berörda kommuner och landstingskommuner debiteras en preliminär avgift i enlighet med vad som anförs i budgetpropositionen.

Vad utskottet uttalat om statens ansvar för dessa ungdomars möjligheter till gymnasiestudier bör riksdagen med anledning av motion So231 (vpk) yrkande 1 och motion So252 (fp, c) som sin mening ge regeringen till känna.

Som en följd av det principiella ställningstagandet då det gäller det slutliga ekonomiska ansvaret för omvårdnaden anser utskottet det inte befogat att anslå ytterligare medel för omvårdnad för vissa gymnasieelever. För den händelse staten för att trygga elevernas skolgång tillfälligt måste bidra ekonomiskt till deras omvårdnad finns utrymme för detta inom anslaget (förslagsanslag). Utskottet tillstyker således den föreslagna medelsanvisningen under G 4. Kostnader för viss utbildning av handikappade m. m. och avstyrker motion So231 (vpk) yrkande 2.

Texttelefoner

I budgetpropositionen (s. 121) föreslås 24 350 000 kr. under anslaget G 5. Ersättning till televerket för texttelefoner. Från anslaget ersätts televerket dels för texttelefoner, som lämnas åt döva, gravt hörselskadade, dövblinda och talskadade, dels för förmedlingstjänst för samtal mellan texttelefoner och vanligt telefoner. Ersättningen betalas budgetårsvis i efterskott och innefattar ränta på nedlagt kapital.

I *motion So254 av Alf Svensson (c)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bidrag till texttelefoner hos myndigheter (*yrkande 1*) samt att riksdagen hos regeringen begär förslag till statsbidrag i enlighet med vad som anförts i motionen för texttelefon åt nära anhörig som ordinerats texttelefon (*yrkande 2*). Motionären anser att det bör vara möjligt för den döve att samtala direkt med t. ex. socialtjänst eller sjukhus liksom med länsstyrelser, arbetsförmedlingar och försäkringskassor. Även en nära anhörig bör få möjlighet att skaffa texttelefon för att bryta den döves isolering. Enligt motionären bör statsbidrag utgå till texttelefoner i dessa fall.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat frågan om texttelefoner. Motionsyrkanden överensstämmande med de nu ifrågavarande behandlades utförligt i betänkandet SoU 1985/86:11 s. 27. Utskottet hänvisade då beträffande frågan om texttelefon till anhöriga, till ett tidigare ställningstagande, som innebar att då samtal kan utväxlas genom förmedlingstjänsten som numera är öppen dygnet runt, det inte kan anses erforderligt med en utbyggnad av stödet till att omfatta även anhöriga. När det gäller texttelefoner hos olika myndigheter gjorde utskottet liknande överväganden samt erinrade även om att den snabba utvecklingen på området snart kan komma att medföra nya och mer smidiga lösningar på de hörselskadades kommunikationsproblem, varför man borde undvika att låsa sig för mycket vid befintliga lösningar.

Med anledning av den nu aktuella motionen bör vidare nämnas att den nya

utredningen om hjälpmedel för handikappade m. m. enligt sina direktiv (Dir. 1986:31) bl. a. skall överväga vilka effekter den datatekniska utvecklingen kan få för texttelefonverksamheten och vilka eventuella åtgärder som det kan finnas anledning att vidta.

Utskottet finner mot bakgrund av det anförda inte anledning till annan bedömning än tidigare och avstyrker därför motion So254 (c) yrkandena 1 och 2.

Utskottet tillstyrker den föreslagna medelsanvisningen under G 5. Ersättning till televerket för texttelefoner.

Viss verksamhet för synskadade m. fl.

Kostnader för ledarhund

I budgetpropositionen (s. 122) föreslås 24 358 000 kr. under anslaget G 7. Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva. Därav utgör 8 582 000 kr. bidrag till Synskadades riksförbund (SRF) för verksamheter med ledarhundar. SRF får bidrag för inköp av ledarhundar, för introduktion av hundarna i samband med att de lämnas till de synskadade och för vissa veterinärkostnader m. m. Anslaget avser inköp av 40 hundar.

I *motion So203 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik (båda fp)* hemställs om förslag till täckande av kostnader till följd av innehav av ledarhund. Motionärerna anser att innehavare av ledarhund bör få särskilda medel för att täcka kostnaderna för mat, slitage o. d. samt veterinärkostnader.

Den som är handikappad kan under vissa förutsättningar få handikappersättning. Bestämmelserna om handikappersättning finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL), 9 kap. 2, 3 och 5 §§. Handikappersättning utgår alltid till den som är blind, om han blev det före 65 års ålder. Ersättningen börjar utgå när den försäkrade fyllt 16 år.

Handikappersättningen är en samlad merkostnadsersättning vars syfte är att täcka merkostnader orsakade av handikapp i enskilda fall. Handikappersättningen är inte inkomstprövad och den är skattefri. Den utgår dels som en tilläggsförmån till den som uppbär pension enigt AFL, dels som självständig förmån till den som inte har sådan pension.

Handikappersättning utgår allt efter hjälpbehovets omfattning och/eller merutgifternas storlek för år räknat med en viss andel av basbeloppet (65 %, 50 % eller 34 % av basbeloppet). Till blind utgår ersättning med 65 % av basbeloppet för tid före den månad då hel ålderspension eller hel förtidspension börjar utgå och med lägst 34 % av basbeloppet för tid därefter.

Handikappersättningen är avvägd så att den skall kunna täcka de merutgifter en blind person kan beräknas ha på grund av sitt handikapp. I merutgifterna har sålunda inräknats även sådana extra kostnader som orsakas av svårigheter att förflytta sig. Även i de fall en blind persons merutgifter blir föremål för individuell prövning tas hänsyn till sådana kostnader. Kostnader för innehav av ledarhund medräknas därför när man fastställer ersättningen.

Socialförsäkringsutskottet har i betänkandet SfU 1982/83:4 uttalat (s. 5)

att utskottet fann att det finns skäl som talar för att man omprövar principen att kostnader för innehav av ledarhund skall tillgodoses inom handikappersättningen. Med hänsyn till att riksförsäkringsverket fäst regeringens uppmärksamhet på frågan ansåg utskottet inte att det var påkallat med någon åtgärd av riksdagen.

Socialutskottet behandlade förra året samma fråga i betänkandet SoU 1985/86:11 (s 29–30). Utskottet konstaterade då att det medför vissa kostnader att ha ledarhund och att det kan vara betungande för den enskilde. Utskottet fann det angeläget att denna fråga löstes men ansåg det än viktigare att öka produktionen av ledarhundar så att alla synskadade som så önskar skall kunna få del av den förmån det innebär att ha ledarhund. Utskottet förutsatte att regeringen överväger åtgärder i enlighet med vad utskottet anfört och avstyrkte med hänvisning till detta motionen.

Utskottet vill med anledning av den nu aktuella motionen erinra om den stora fördel det innebär att få en ledarhund, genom den större frihet och de ökade möjligheterna att själv förflytta sig som det medför. Det innebär även möjligheter till vissa kostnadsbesparingar för resor m. m. Utskottet ser det som mycket angeläget att alla synskadade som har förutsättningar för att använda sig av ledarhund får tillgång till denna förmån. Produktionen av ledarhundar bör vara så stor att ingen synskadad behöver avstå därifrån av det skälet att det saknas utbildade hundar. Utskottet återkommer i det följande till dessa frågor i anslutning till anslaget till Statens hundskola. För närvarande finns det enligt utskottets mening inte tillräcklig anledning att prioritera en särskild kostnadsersättning avseende kostnader för ledarhund vid sidan av handikappersättningen som just är avsedd att täcka olika merkostnader som orsakas av handikappet. Utskottet avstyrker sålunda motion So203 (fp).

Åtgärder för vissa handikappgrupper

I *motion So264 av Alf Svensson (c)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för vissa handikappgrupper. Motionären anser dels att tillgången på programinformation från Sveriges Radio till synskadade bör förbättras, dels att hjälpmedelssituationen bör utredas, dels att färdtjänsten bör förbättras.

De frågor motionären tar upp i motionen spänner över ett vitt fält och avser sinsemellan olika, i och för sig viktiga förbättringar för synskadade. Utskottet konstaterar att Sveriges Radio tillhandahåller programinformation på punktskrift och att såväl regionala och kommunala som rikstäckande taltidningar innehåller programinformation. Frågan bör enligt vad som framhölls i kulturutskottets betänkande KrU 1985/86:20 s. 16, då ett likartat yrkande behandlades, uppmärksammas av Sveriges Radio.

I budgetpropositionen (s. 113) anförs att föredragande statsrådet nyligen tillkallat en särskild utredningsman med uppgift (Dir. 1986:31) att kartlägga och analysera den nuvarande situationen på hjälpmedelsområdet och att, om det är motiverat, föreslå olika åtgärder för att få till stånd en bättre fungerande och mer effektiv hjälpmedelsverksamhet sett ur både den enskildes och samhällets perspektiv.

Frågan om förbättring av färdtjänsten har behandlats av utskottet ovan s. 18 f., vartill hänvisas.

Enligt utskottets mening är de frågor som väcks genom motionen redan på olika sätt föremål för överväganden. Utskottet avstyrker därför motion So264 (c).

Medelsanvisningar

Utskottet har inte något att erinra mot den föreslagna medelsanvisningen under G 7. Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva.

Statens hundskola

I budgetpropositionen (s. 126) föreslås 2 600 000 kr. under anslaget G 8. Statens hundskola. Statens hundskola i Sollefteå säljer dresserade hundar och ger utbildning i hundtjänst. Produktionen av hundar skall tillgodose försvarsmaktens, polisväsendets, tullverkets och andra statliga och kommunala myndigheters behov av tjänstehundar samt Synskadades riksförbunds behov av ledarhundar. Utbildning i hundtjänst sker genom kurser för personal från bl. a. försvarsmakten och tullverket, personer från frivilliga försvarsorganisationer samt för synskadade. Skolan får även tillhandahålla djursjukvård och andra tjänster åt myndigheter och enskilda, om det kan ske utan att övriga arbetsuppgifter eftersätts.

Hundskolan leds av en styrelse. Ledamöter är chefen för skolan och sex andra ledamöter, som utses av regeringen.

I propositionen anförs vidare att verksamheten vid statens hundskola under senare år haft stora ekonomiska problem. Statskontoret har därför på regeringens uppdrag gjort en utredning och lämnat förslag till åtgärder. Dessa övervägs för närvarande i regeringskansliet och föredragande statsrådet avser att senare under innevarande budgetår föreslå regeringen att återkomma till riksdagen i fråga om hundskolans framtida organisation och finansiering.

Problemen kring statens hundskola behandlas i två motioner.

I *motion So250 av Görel Thurdin och Martin Olsson (båda c)* anförs att om hundskolan skall ha någon chans att överleva måste den få fortsätta med samma verksamheter som i dag och inte som antytts i statskontorets utredning koncentrera sig på endast en dressyruppgift. Motionärerna framhåller vidare att hundskolan under större delen av sin existens har varit beroende av anslag, varför det är orimligt att begära att den plötsligt skall kunna vara självbärande. Enligt motionärernas uppfattning har hundskolan i dag vidtagit kraftfulla åtgärder för att nedbringa underskott och effektivisera verksamheten. Hundskolan måste enligt motionärerna ges möjlighet att genomföra de föreslagna förbättringarna. Motionärerna hemställer att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad de anfört om statens hundskolas framtida verksamhet.

I *motion So262 av Ylva Annerstedt (fp)* hemställs att riksdagen skall besluta att hundskolans i Sollefteå monopol att leverera tjänstehundar till statliga myndigheter upphävs. Enligt motionären finns inom vissa myndigheter kompetens att själv klara myndighetens behov av dresserade hundar liksom privata dressyrskolor med välrenommerad verksamhet.

Utskottet vill inledningsvis anmärka att något monopol för hundskolan att leverera tjänstehundar inte föreligger. Såväl polis- som militärhundar kan köpas och utbildas av resp. myndighet eller privat. Ett visst undantag finns beträffande narkotikahundar. Hundskolan har nämligen ensam fått tillstånd att använda tung narkotika i utbildningsverksamheten.

Som framhållits i budgetpropositionen har de hundar som statens hundskola levererar erkänt goda egenskaper. Det finns också ett stort behov av utbildade hundar, t. ex. ledarhundar, narkotikahundar och bombhundar. Det är emellertid långt ifrån alla hundar som lämpar sig för här aktuella arbetsuppgifter. Genom en bred uppfödning måste därför garanteras ett tillräckligt stort urval av hundar liksom möjligheter att bestämma utbildningsinriktning efter prövning av hundarnas individuella egenskaper. Enligt utskottets mening måste uppmärksammas risken för att en alltför smal inriktning av verksamheten kan leda till försämrad kvalitet på hundarna. Utskottet vill även peka på att det kan vara vanskligt att genomföra vissa typer av utbildningar annat än i mycket kontrollerade former, t. ex. utbildningen av narkotikahundar och bombhundar. Dessa frågor måste övervägas ingående innan regeringen framlägger förslag för riksdagen angående hundskolans framtida verksamhet.

Motion So250 (c) får anses besvarad genom vad utskottet nu anfört och påkallar ingen riksdagens åtgärd.

Av det ovan anförda framgår vidare att hundskolan inte har något monopol på leverans av hundar till statliga myndigheter. De speciella restriktioner som gäller beträffande utlämnande av tung narkotika för träning av hundar måste accepteras. Utskottet avstyrker alltså motion So262 (fp).

Utskottet har inte något att erinra mot den föreslagna medelsanvisningen under G 8. Statens hundskola.

Vissa bidrag från allmänna arvsfonden

I *motion So241 av andre vice talman Karl Erik Eriksson (fp) och Bertil Jonasson (c)* föreslås att bidrag ur allmänna arvsfonden skall kunna utgå även till förmån för äldre ensamma personer. Motionärerna erinrar om att det finns många äldre och ensamma människor som lider brist på gemenskap. Dessa människor har, anför motionärerna, ofta inte råd att kosta på sig resor eller någon veckas vistelse på pensionat eller liknande för att få omväxling och känna gemenskap. Enligt motionärernas mening borde det finnas någon form av "fond" där äldre ensamma personer som inte har råd att själva bekosta en sådan semesterresa kan söka bidrag. Motionärerna menar att det borde vara möjligt att skapa en sådan fond av medel från allmänna arvsfonden.

Allmänna arvsfonden inrättades 1928. Om någon avlider utan att efterläm-

na någon arvsberättigad eller testamentstagare tillfaller kvarlåtenskapen allmänna arvsfonden. Fonden skall användas för att främja vård och fostran av barn och ungdom samt till omsorger om handikappade.

Utskottet har behandlat liknande yrkanden i betänkandena SoU 1985/86:3 och SoU 1985/86:11. Utskottet konstaterade därvid bl. a. att behovet av utvecklingsarbete på barn- och ungdomsområdet alltjämt är stort och ansåg det angeläget att inte minska utrymmet för stöd till utvecklingsarbete på detta område. Utskottet framhöll vidare att allmänna arvsfonden inte heller borde splittras på fler ändamål än för närvarande. Utskottet erinrade slutligen om den vidgade skyldighet att ge en god omsorg om äldre som åvilar kommunerna enligt socialtjänstlagen och om att bidrag till rekreationsresa under vissa förhållanden kan inrymmas under rätten till bistånd.

Utskottet anser inte att något tillkommit som motiverar ett ändrat ställningstagande, varför motion So241 (fp, c) avstyrks.

Vård av anhörig

I *motion So213 av Alf Svensson (c)* hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till ändring av socialtjänstlagen, så att förälder med rätt till vårdbidrag kan få den anställningsrätt som beskrivs i motionen. Motionären anför att en förälder som vårdar sitt handikappade barn hemma har rätt till vårdbidrag, men kan ofta inte ha något förvärvsarbete. Föräldern får låg ersättning, ingen semesterersättning och låg pensionspoäng. Kostnaden för det allmänna blir däremot enligt motionären mycket lägre än om barnet vårdats på institution. Föräldern borde enligt motionärens uppfattning ha rätt till halvtidsanställning av hemkommunen för vård och skötsel av det egna barnet.

I *motion So249 av Gunhild Bolander och Kersti Johansson (båda c)* yrkas att riksdagen som sin mening skall ge till känna behovet av att pröva möjligheten till införande av anhörig- eller vårdarlön.

Vårdbidrag kan utgå till en förälder som i hemmet vårdar barn under 16 års ålder som behöver särskild tillsyn eller vård på grund av sjukdom eller handikapp. Vårdbidrag utgår med ett belopp som motsvarar hel eller halv förtidspension jämte pensionstillskott som svarar mot pensionen.

En del landsting betalar en ersättning när någon vårdas för sjukdom i hemmet. Bidraget kallas hemsjukvårdsbidrag och var ursprungligen en merkostnadsersättning när plats på institution inte kunde anvisas.

Hemsjukvårdsbidrag kan betalas antingen till den vårdbehövande själv eller till en anhörig som ger vården. Enligt 19 § kommunalskattelagen (1928:370) är hemsjukvårdsbidrag som betalas till den vårdbehövande undantaget från skatteplikt. I den mån ett bidrag innefattar bidrag till annat än sjukvård kan det dock vara skattepliktigt.

Anhörigvårdskommittén (S 1979:11) redovisade i betänkandet (SOU 1983:64) Ledighet för anhörigvård vissa förslag rörande anhörigvården. Kommittén föreslog bl. a. att det skulle införas en lagstadgad rätt till ledighet från förvärvsarbete för den arbetstagare som önskar vårda en sjuk eller handikappad anhörig i hemmet. Ledigheten skulle inte vara kopplad till

någon rätt till ersättning från den allmänna försäkringen. Kommittén anför bl. a. att det direkta stödet till anhörigvårdarna bör kunna förbättras i olika avseenden, t. ex. genom anställningsförfarande, möjligheter till regelbunden avlösning samt utbildning och psykosocialt stöd.

Kommitténs betänkande har remissbehandlats och övervägs fortfarande inom regeringskansliet.

Landstingsförbundet och Svenska kommunalarbetareförbundet har träffat en rekommendationsöverenskommelse angående ersättnings- och anställningsvillkor för anhörig hemsjukvårdare.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat anhörigvårdarnas situation (jfr SoU 1982/83:23 s. 10, SoU 1984/85:22 s. 13 och SoU 1985/86:11 s. 13). Utskottet har beträffande främst äldreomsorgen framhållit att det är viktigt att de anhörigas insatser tas till vara och att de anhöriga får samhällets stöd genom ersättning för arbetet och samma sociala trygghet som andra. Det anförda gäller självfallet även för anhöriga som vårdar handikappade barn.

Enligt vad utskottet erfarit är det inte ovanligt att kommunerna objektanställer anhöriga för vård av t. ex. ett handikappat barn. Detta kan ske utan ändring av socialtjänstlagen och rekommenderas av Svenska kommunförbundet.

Socialstyrelsen kommer vidare under kommande budgetår enligt vad utskottet inhämtat att gå ut med en omfattande enkät för att noggrant kartlägga situationen för anhöriga till vårdkrävande handikappade och äldre. Resultatet av undersökningen kommer att ge förbättrat underlag då det gäller att bedöma behovet av åtgärder för att förbättra anhörigvårdarnas situation.

Utskottet konstaterar att den anställningsform som efterlyses i motion So213 (c) prövas i många kommuner och att socialtjänstlagen inte lägger hinder i vägen för detta. Utskottet anser därför inte att denna motion påkallar någon riksdagens åtgärd.

Arbete pågår vidare för att närmare kartlägga anhörigvårdarnas situation. I anslutning härtill bör erinras om att man inom regeringskansliet ännu inte slutfört beredningen av anhörigvårdskommitténs förslag. Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet även motion So249 (c).

I *motion So214 av Alf Svensson (c)* hemställs om förslag till statligt flyttningsbidrag för att underlätta anhöriganställning. Motionären anför att det både för omsorgstagaren och den anhörige är positivt med anhöriganställning. En förutsättning är att den anhörige och vårdtagaren inte bor alltför långt ifrån varandra. För att underlätta anhöriganställning bör omsorgstagaren eller den anhörige kunna flytta med stöd av ett flyttningsbidrag.

Utskottet behandlade i betänkandet SoU 1985/86:11 ett likalydande yrkande av samme motionär. Utskottet redogjorde då för reglerna om flyttningsbidrag vartill hänvisas. Utskottet erinrade vidare om sin tidigare behandling av en motion om bosättning för personer inom långvården (SoU 1984/85:2 s. 6–7) och underströk det angelägna i att gamla människor får möjlighet att bo nära sina anhöriga. Med hänsyn till regeringens överväga-

den rörande anhörigvärden borde motionen dock inte föranleda någon riksdagens åtgärd och avstyrktes av utskottet.

Utskottet konstaterar att någon förändring som motiverar ett ändrat ställningstagande i frågan inte skett. Utskottet avstyrker därför motion So214 (c).

Övriga anslagsfrågor

Utskottet har ingen erinran mot budgetpropositionens förslag till övriga medelsanvisningar under avsnittet G. Omsorg om äldre och handikappade.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *äldreomsorgens inriktning*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So216 yrkande 1, motion 1986/87:So232 yrkande 4, motion 1986/87:So247 och motion 1986/87:So259 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *statsbidragsregler för social hemhjälp*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So201, motion 1986/87:So208 yrkande 5, motion 1986/87:So216 yrkande 3, motion 1986/87:So243 yrkande 1 och motion 1986/87:So259 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande *statsbidrag för arbetsledande personal*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So202,

4. beträffande *medelsanvisning för social hemhjälp*

att riksdagen till *Bidrag till social hemhjälp* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 2 234 000 000 kr.,

5. beträffande *riktlinjer för höjning av statsbidrag till social hemhjälp*

att riksdagen godkänner i propositionen angivna riktlinjer för bidrag fr. o. m. den 1 januari 1988,

6. beträffande *kommunala skillnader i hemtjänsttaxor*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So222 delvis och motion 1986/87:So232 yrkande 5,

7. beträffande *enhetliga avgifter för hemhjälp och service*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So208 yrkande 4,

8. beträffande *inkomstrelaterade taxor för social hemhjälp*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So259 yrkande 6,

9. beträffande *stimulansbidrag för ombyggnad inom vårdinstitutioner*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So208 yrkandena 1 och 2,

10. beträffande *kompetensfördelning mellan kommuner och landsting*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So208 yrkande 3,

11. beträffande *fristående vårdalternativ*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So259 yrkande 7,

12. beträffande *försök med servicekuponger m. m.*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So208 yrkande 6 och motion 1986/87:So243 yrkande 2,

13. beträffande *mål och riktlinjer för den sociala hemtjänsten*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So234 yrkande 1,

14. beträffande *information om besvärsmöjligheter*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So234 yrkande 3,

15. beträffande *försök med sex timmars arbetsdag*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So232 yrkande 1,

16. beträffande *äldres vårdsituation i storstäderna*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So216 yrkande 2,

17. beträffande *äldre invandrares situation*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So205,

18. beträffande *färdtjänsttaxor*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So222 delvis,

19. beträffande *leasing av bil för handikappad*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So253,

20. beträffande *utvecklingen av färdtjänsten*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So209 yrkande 2,

21. beträffande *medelsanvisning för färdtjänst*
att riksdagen till *Bidrag till färdtjänst* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 460 000 000 kr.,

22. beträffande *en uppföljning av handlingsprogrammet i handikappfrågor*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So261 yrkande 1,

23. beträffande *en ombudsman för handikappade*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So260,

24. beträffande *omsorgslagens personkrets*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So209 yrkande 1,

25. beträffande *vuxenundervisning för psykiskt utvecklingsstörda*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So209 yrkande 3 och motion 1986/87:So228,

26. beträffande *talpedagoger för utvecklingsstörda förskolebarn*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So625 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

27. beträffande *kulturinsatser för utvecklingsstörda*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So223,

28. beträffande *tillsynslagens tillämpningsområde*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So206,

29. beträffande *medelsanvisning för kostnader för viss omsorg om handikappade*
att riksdagen till *Kostnader för viss omsorg om handikappade* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 37 990 000 kr.,

30. beträffande *omvårdnad för vissa gymnasieskolelever*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So231 yrkande 1 och motion 1986/87:So252 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

31. beträffande *medelsanvisning för kostnader för viss utbildning av handikappade m. m.*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1986/87:So231 yrkande 2 till *Kostnader för viss utbildning av handikappade m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 31 936 000 kr.,

32. beträffande *texttelefon till anhörig*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So254 yrkande 2,

33. beträffande *texttelefon hos myndigheter*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So254 yrkande 1,

34. beträffande *medelsanvisning för ersättning för texttelefoner*
att riksdagen till *Ersättning till televerket för texttelefoner* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 24 350 000 kr.,

35. beträffande *kostnader för innehav av ledarhund*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So203,

36. beträffande *åtgärder för vissa handikappgrupper*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So264,

37. beträffande *medelsanvisning för viss verksamhet för synskadade och döva*
att riksdagen till *Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 24 358 000 kr.,

38. beträffande *statens hundskolas framtida verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So250,

39. beträffande *monopol för statens hundskola*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So262,

40. beträffande *medelsanvisningen till statens hundskola*
att riksdagen till *Statens hundskola* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.,

41. beträffande *vissa bidrag från allmänna arvsfonden*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So241,

42. beträffande *anställningsrätt för anhöriga*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So213,

43. beträffande *införande av anhörig- eller vårdarlön*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So249,

44. beträffande *flyttningsbidrag vid anhörigvård*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So214,

45. beträffande *övriga medelsanvisningar*
att riksdagen för budgetåret 1987/88 anvisar
a) till *Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser* ett förslagsanslag av 40 651 000 kr.,
b) till *Statens handikappråd* ett förslagsanslag av 4 049 000 kr.,
c) till *Bidrag till handikapporganisationer* ett reservationsanslag av 55 470 000 kr.

Stockholm den 24 mars 1987

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), John Johnsson (s), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Maud Björnemalm (s) och Lars-Ove Hagberg (vpk).

Reservationer

Statsbidragsregler för social hemhjälp (mom. 2 i hemställan)

1. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per-Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 10 som börjar med "I betänkandet 1984/85:22" och som slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening har den nuvarande statsbidragskonstruktionen lett till att många kommuner inte ansett sig kunna bibehålla befintliga ålderdomshem även om de fungerat bra. Resultatet har blivit en snabb nedläggning av ålderdomshem utan att tillräckliga resurser dessförinnan byggts upp inom andra områden, främst hemtjänsten.

Utskottet har vidare ovan (s. 9) med anledning av motionsyrkanden angående ålderdomshemmen enhälligt anfört att det behövs en mellanform inom äldreomsorgen vilken ligger mellan å ena sidan eget boende/servicehusboende och å andra sidan vård inom långtidssjukvården och som uppfyller kraven både på en god bostad och på en god omsorg. Statsbidrag till social hemhjälp bör också utgå för personal inom sådan äldreomsorg. Det finns dessutom moderna ålderdomshem som redan nu kan erbjuda de gamla ett gott boende i förening med en hög grad av omsorg. Enligt utskottets mening saknas därför anledning att inte låta statsbidraget omfatta även personalen på de nuvarande ålderdomshemmen. Det måste ankomma på vederbörande kommun att bestämma takten i förändringsarbetet med hänsyn till de lokala förutsättningarna och behoven inom äldreomsorgen.

Reglerna för statsbidrag till social hemhjälp bör således enligt utskottets mening utformas så att bidraget blir neutralt till omsorgsform och även omfattar personal vid ålderdomshem. Regeringen bör framlägga förslag för riksdagen om nya statsbidragsregler i enlighet med vad utskottet nu anfört. Förändringen bör genomföras från år 1988. En övergång till statsbidrag även för den hemhjälp som ges på ålderdomshem kan leda till vissa förskjutningar mellan kommunerna. Särskilda bestämmelser kan därför behövas som ger en mjuk övergång till nya statsbidragsregler. Det anförda bör med anledning av motionerna So201 (c), So208 (fp) yrkande 5, So216 (c) yrkande 3, So 243 (fp) yrkande 1 och So259 (m) yrkande 2 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

> 2. beträffande *statsbidragsregler för social hemhjälp*
>
> att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So201, motion 1986/87:So208 yrkande 5, motion 1986/87:So216 yrkande 3, motion 1986/87:So243 yrkande 1 och motion 1986/87:So259 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 12 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "kommunernas avgiftssättning" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att taxorna för den sociala hemtjänsten fortfarande varierar kraftigt från kommun till kommun. Kommunförbundets rekommendationer synes inte ha lett till den större enhetlighet i taxorna som riksdagen förutsatt. Enligt utskottets mening måste därför avgiftssystemet inom hemtjänsten ändras så att avgifterna blir lika över hela landet. Hjälpens omfattning och makes inkomst skall därvid inte påverka avgiften.

För att minska skillnaderna i ekonomisk standard kan t. ex. övervägas att konstruera om statsbidraget till hemtjänsten. Detta bör riksdagen med anledning av motion So232 (vpk) yrkande 5 och motion So222 (s) (delvis) ge regeringen till känna.

Utskottet har med detta ställningstagande ingen anledning att gå in på förslagen i motionerna So208 (fp) och So259 (m) i här aktuella delar. Dessa avstyrks alltså.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa

6. beträffande *kommunala skillnader i hemtjänsttaxor*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So232 yrkande 5 och motion 1986/87:So222 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Enhetliga avgifter för hemhjälp och service (mom. 7 i hemställan)

3. av Daniel Tarschys och Per-Arne Aglert (båda fp) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 12 som börjar med "Utskottet anser" och som slutar med "kommunernas avgiftssättning" bort ha följande lydelse:

Avgifterna för hemtjänsten bör vara enhetliga oavsett inkomst. Det bör gälla även för den service som ges på ålderdomshem. Det kan dock krävas att möjlighet till avgiftsnedsättning finns för pensionärer med låg eller ingen ATP. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So208 (fp) yrkande 4 ge regeringen till känna.

Detta ställningstagande tillgodoser enligt utskottets mening syftet med motionerna So222 (s) i här aktuell del och So232 (vpk) yrkande 5, som alltså avstyrks. Utskottets ställningstagande innebär vidare att frågan om utformningen av inkomstrelaterade taxor förfaller. Utskottet avstyrker därför även motion So259 (m) yrkande 6.

7. beträffande *enhetliga avgifter för hemhjälp och service*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So208 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Inkomstrelaterade taxor för social hemhjälp (mom. 8 i hemställan)

4. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (samtliga m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 12 som börjar med "Utskottet anser" och som slutar med "kommunernas avgiftssättning" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det inte heller nu finns anledning till ändrat ställningstagande då det gäller principen att kommunerna själva beslutar om hemtjänsttaxorna. I den mån inkomstrelaterade taxor tillämpas för social hemhjälp bör de dock enligt utskottets mening relateras till nettoinkomsten efter skatt och bostadstillägg. Detta bör riksdagen med anledning av motion So259 (m) yrkande 6 ge regeringen till känna.

Utskottet avstyrker mot bakgrund av det anförda motionerna So222 (s) i här aktuell del, So232 (vpk) yrkande 5 och So208 (fp) yrkande 4.

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa

8. beträffande *inkomstrelaterade taxor för social hemhjälp*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So259 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stimulansbidrag för ombyggnad inom vårdinstitutioner (mom. 9 i hemställan)

5. av Daniel Tarschys och Per-Arne Aglert (båda fp) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 13 som börjar med "Äldreberedningen behandlar" och som slutar med "yrkandena 1 och 2" bort ha följande lydelse:

När långvården är enda alternativ eller rätt vårdform för någon längre tid bör alla som önskar enligt utskottets uppfattning kunna anvisas ett eget rum. För att förhållandena inom långvården skall kunna förbättras bör enligt utskottets mening ett temporärt stimulansbidrag inrättas som möjliggör för landstingen att tidigarelägga besluten om ombyggnationer av långvårdskliniker och lokala sjukhem. Med bifall till motion 1986/87:So208 (fp) yrkande 1 anser utskottet att 100 milj. kr. bör anvisas till sådana ombyggnationer för budgetåret 1987/88.

Mot bakgrund av det principiella ställningstagandet tillstyrker utskottet även yrkande 2 i motionen om att ett motsvarande stimulansbidrag skall utgå också de närmast följande fyra budgetåren. Riksdagen bör besluta om riktlinjer för statsbidrag i enlighet med det anförda.

dels att utskottet under mom. 9 bort hemställa

9. beträffande *stimulansbidrag för ombyggnad inom vårdinstitutioner*

a) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So208 yrkande 1 till *Stimulansbidrag för ombyggnad inom vårdinstitutioner*, för budgetåret 1987/88 under femte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,

b) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So208 yrkande 2 godkänner av utskottet angivna riktlinjer för statsbidrag för budgetåren 1988/89–1992/93,

6. av Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser att utskottet efter det avsnitt i betänkandet på s. 13 som slutar med "egen bostad" även bort anföra följande:

Utskottet vill understryka angelägenheten av förbättringar när det gäller långvården i dess helhet. Det egna rummet är en viktig del i detta arbete. Mindre, hemliknande, sjukhem där de gamla får ökad möjlighet att påverka totalmiljön kan vara bra alternativ för många. Här kan även sjukhem med alternativa huvudmän spela en viktig roll. Det är samtidigt angeläget understryka att de gamla som inte vill bo ensamma på grund av rädslan för isolering också måste få sin totala miljö förbättrad utifrån respekt för de önskemål som de framför.

Fristående vårdalternativ (mom. 11 i hemställan)

7. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (samtliga m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet som börjar på s. 14 med "I det ovannämnda" och som slutar på s. 15 med "yrkande 7" bort ha följande lydelse:

Människor måste också på ålderdomen kunna påverka sin situation. Det är därför viktigt att de kan välja mellan olika alternativ i fråga om service, vård och boende. Nuvarande regler missgynnar den alternativa äldreomsorgen.

Valfrihet och hänsyn till den enskildes önskemål bör enligt utskottets uppfattning skrivas in i biståndsparagrafen i socialtjänstlagen (1980:620). Detta bör innebära att ideell förening eller annan privat vårdgivare som tillhandahåller viss service eller omsorg för äldre eller handikappade skall ha rätt till kommunalt bidrag för service som avlastar verksamhet som kommunen annars skulle vara skyldig att bedriva. Det kommunala bidraget skall högst motsvara vad verksamheten skulle kosta i kommunal regi. Skulle den enskilda verksamheten inte efterfrågas faller naturligtvis det kommunala bidraget bort.

Med ett sådant system skulle smådriftsfördelar också bättre kunna tas till vara. En personalintensiv verksamhet som vård och service blir billigare i smådrift, där administration och organisation blir enklare.

Regeringen bör framlägga förslag i enlighet med det anförda för riksdagen.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna med anledning av motion So259 (m) yrkande 7.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa

> 11. beträffande *fristående vårdalternativ*
>
> att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So259 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Fristående vårdalternativ (motiveringen till mom. 11 i hemställan)

8. av Daniel Tarschys och Per-Arne Aglert (båda fp) som anser att det avsnitt i betänkandet som börjar på s. 14 med "I det ovannämnda" och som slutar på s. 15 med "So259 (m) yrkande 7" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare instämt i de allmänna synpunkterna om ökad möjlighet för de gamla att själva kunna påverka sin situation. Det är viktigt och värdefullt att alternativ skapas också i hemtjänsten så att valfriheten därigenom ökas. Ideella organisationer, privata serviceföretag eller privatpersoner bör ges möjlighet att på samma villkor som kommunen erbjuda social hemhjälp. Enligt utskottets mening är det möjligt att erjuda dessa alternativ inom ramen för gällande bestämmelser och någon lagändring är inte erforderlig. Utskottet avstyrker därför motion So259 (m) yrkande 7.

Försök med servicekuponger (mom. 12 i hemställan)

9. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Per-Arne Aglert (fp) och Ann-Cathrine Haglund (m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 15 som börjar med "Enligt vad" och som slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser som ovan anförts att även andra än kommunen skall kunna erbjuda service eller omsorg för äldre och handikappade. Enligt utskottets mening skulle försök med s. k. servicekuponger kunna vara en del i en större satsning för att öka valfriheten för den enskilde. Detta bör riksdagen med anledning av motionerna So208 (fp) yrkande 6 och So243 (fp) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa

12. beträffande *försök med servicekuponger*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So208 yrkande 6 och motion 1986/87:So243 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Försök med sex timmars arbetsdag (mom. 15 i hemställan)

10. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 16 som börjar med "Utskottet vill" och som slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening kan kortare arbetsdag med bibehållen lön innebära att personalomsättningen inom hemtjänsten minskar. Regeringen bör ta initiativ till att försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag inom hemtjänsten påbörjas. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So232 (vpk) yrkande 1 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 15 bort hemställa

15. beträffande *försök med sex timmars arbetsdag*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So232 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Äldres vårdsituation i storstäderna (mom. 16 i hemställan)

11. av Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 17 som börjar med "Äldreberedningen, som" och som slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening måste boendesituationen för de äldre tillåtas utvecklas efter skilda linjer. Kommunerna måste i sin planering kunna eftersträva flexibilitet. Så kan sjukhem där patienterna disponerar egna utrymmen med egna inventarier liksom sjukvård inom serviceboendets ram vara fullgoda alternativ till hemsjukvård. Särskilt i storstadsområdena finns det enligt utskottets mening risk för att hemtjänst/hemsjukvård inte kan utvecklas enligt intentionerna. Regeringen bör därför föranstalta om en kartläggning av de äldres vårdsituation i storstäderna för att beredskap att erbjuda vårdalternativ skall finnas.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So216 (c) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 16 bort hemställa

16. beträffande *äldres vårdsituation i storstäderna*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So216 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Färdtjänsttaxor (mom. 18 i hemställan)

12. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 19 som börjar med "Utskottet framhöll" och som slutar med "därför motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Av socialdepartementets stickprovsundersökning i fem kommuner under 1986 framgår att taxorna för bl. a. färdtjänsten fortfarande varierar kraftigt mellan kommunerna. Enligt utskottets mening måste statsbidragsbestämmelserna för färdtjänsten ändras så att de stora ojämlikheterna utjämnas. Regeringen bör framlägga förslag för riksdagen om nya statsbidragsregler i enlighet med vad utskottet nu anfört. Detta bör riksdagen med anledning av motion So222 (s) i här aktuell del ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 18 bort hemställa

18. beträffande *färdtjänsttaxor*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So222 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Utvecklingen av färdtjänsten (mom. 20 i hemställan)

13. av Daniel Tarschys och Per-Arne Aglert (båda fp) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 20 som börjar med "Utskottet vill" och som slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Undersökningar av färdtjänstens utbyggnad i kommunerna visar att standarden varierar kraftigt. Enligt utskottets uppfattning krävs snara förbättringar av färdtjänsten så att intentionerna bakom socialtjänstlagen uppfylls.

Socialstyrelsen bör genom rekommendationer verka för att färdtjänsten görs länsomfattande och med samma service som kollektivtrafiken. Liksom kollektivtrafiken bör färdtjänsten byggas upp länsvis. Kostnaderna bör då också fördelas som en del av kostnaderna för kollektivtrafiken. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna med anledning av motion So209 (fp) yrkande 2.

dels att utskottet under mom. 20 bort hemställa

20. beträffande *utvecklingen av färdtjänsten*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So209 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

En ombudsman för handikappade (mom. 23 i hemställan)

14. av Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 22 som börjar med "Utskottet vidhåller" och som slutar med "So260 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att det föreligger väsentliga skillnader i utbyggnad och utformning av kommunernas service till handikappade. Många handikappade möter också diskriminerande attityder i samhällslivet. Det är utskottets uppfattning att en sådan ombudsmannaverksamhet som föreslås i motion So260 (c) skulle kunna påverka de handikappades situation positivt. Regeringen bör därför pröva formerna för verksamheten och återkomma till riksdagen med förslag i frågan. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 23 bort hemställa

23. beträffande *en ombudsman för handikappade*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So260 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever (mom. 30 i hemställan)

15. av Evert Svensson, John Johnsson, Anita Persson, Gunnar Ström, Aina Westin, Yvonne Sandberg-Fries och Maud Björnemalm (samtliga s) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 28 som börjar med "Vad utskottet" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Vad utskottet nu anfört om statens ansvar för de rörelsehindrade

ungdomarnas möjligheter till gymnasiestudier ligger väl i linje med vad regeringen förordat. Utskottet anser det därför obehövligt med något uttalande av riksdagen i frågan. Motionerna So231 (vpk) yrkande 1 och So252 (fp, c) avstyrks således.

dels att utskottet under mom. 30 bort hemställa

30. beträffande *omvårdnad för vissa gymnasieskolelever*

att riksdagen avslår motion 1986/87:So231 yrkande 1 och motion 1986/87:So252,

Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever (mom. 30 i hemställan)

16. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet som börjar på s. 27 med "Enligt utskottets uppfattning" och slutar på s. 28 med "till känna" bort ha följande lydelse:

Verksamheten vid Skärholmens gymnasium är landstings- och primärkommunala uppgifter. Med hänsyn till de speciella omständigheterna menar dock utskottet att staten även fr. o. m. den 1 januari 1987 och framöver bör ta det ekonomiska ansvaret. För det första är det fråga om en mycket liten grupp och riskerna för en ojämlik behandling av svårt rörelsehindrade elever som vill studera vid gymnasieskolan är uppenbara. Det omvittnas från dem som har nära kontakt med de berörda ungdomarna och deras föräldrar att det ofta reses hinder för dessa ungdomar så snart det är fråga om åtgärder som faller utanför de traditionella. Det finns också uppenbara risker för att i varje fall de små kommunerna, när det står klart att 3–4 års gymnasiestudier kommer att kosta 1,0–1,4 milj. kr. per elev, ifrågasätter nödvändigheten av att någon som är gravt rörelsehindrad och med talsvårigheter skall genomgå utbildning vid gymnasieskola. Statens ansvar för dessa ungdomars möjligheter till gymnasiestudier måste slås fast. Det anförda bör i enlighet med motion So231 (vpk) ges regeringen till känna. Härigenom tillgodoses även motion So252 (fp, c).

dels att utskottet under mom. 30 bort hemställa

30. beträffande *omvårdnad för vissa gymnasieskolelever*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So231 yrkande 1 och med anledning av motion 1986/87:So252 ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Medelsanvisning för kostnader för viss utbildning av handikappade m. m. (mom. 31 i hemställan)

17. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser att det avsnitt i betänkandet på s. 28 som börjar med "Som en följd" och slutar med "(vpk) yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av utskottets ställningstagande att staten bör ta det ekonomiska ansvaret för omvårdnaden om de rörelsehindrade eleverna vid Skärholmens gymnasium anser utskottet med bifall till motion So231 (vpk) yrkande 2 att under anslaget G 4 Kostnader för viss utbildning av handikap-

pade m. m. 10,6 milj. kr. bör anvisas för Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever.

dels att utskottet under mom. 31 bort hemställa

31. beträffande *medelsanvisning för kostnader för viss utbildning av handikappade m. m.*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1986/87:So231 yrkande 2 till *Kostnader för viss utbildning av handikappade m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 42 536 000 kr.,

Kostnader för innehav av ledarhund (mom. 35 i hemställan)

18. av Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per-Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 30 som börjar med "Utskottet vill" och som slutar med "motion So203 (fp)" bort ha följande lydelse:

Under budgetåret 1987/88 kommer 40 ledarhundar att nyutbildas. Detta innebär en minskning jämfört med innevarande budgetår och således en besparing. Minskningen har skett i samråd med Synskadades riksförbund då behovet av ledarhundar för närvarande inte beräknas vara större. Som utskottet tidigare framhållit är det angeläget att frågan om den synskadades ökade kostnader på grund av innehav av ledarhund löses. Enligt utskottets mening bör en satsning nu ske av statsmedel för täckande av vissa merkostnader för innehav av ledarhund. Regeringen bör utreda hur denna merkostnadsersättning skall utformas och återkomma till riksdagen med förslag. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So203 (fp) ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 35 bort hemställa

35. beträffande *kostnader för innehav av ledarhund*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So203 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

beträffande *fristående vårdalternativ*

av Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) som anför:

Det är vår uppfattning att bl. a. boendesituationen för de äldre och handikappade måste tillåtas utvecklas efter skilda linjer så att valfrihet och enskilda önskemål främjas. Också då det gäller annan social service är det viktigt med mångfald och varierad inriktning. Denna utveckling måste dock ske inom ramen för kommunernas planering och möjligheter. Kommunernas socialtjänst måste alltid ha det yttersta ansvaret för att alla människor erbjuds en omvårdnad och ett boende som så långt det är rimligt tillfredsställer de enskildas önskemål. Den praktiska verksamheten kan redan nu med stöd av gällande bestämmelser skötas av andra än kommunen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning ... 1
Proposition 1986/87:100 bil. 7 ... 2
Motioner ... 2
Utskottet ... 6
Äldreomsorgens inriktning ... 6
Statsbidraget till social hemhjälp ... 9
Medelsanvisningen ... 11
Avgifter för social hemhjälp m. m. ... 11
Ombyggnad inom vårdinstitutioner ... 12
Kompetensfördelning mellan kommuner och landsting ... 13
Fristående vårdalternativ ... 14
Utvecklingsarbete inom hemtjänsten ... 15
Äldre invandrares situation ... 17
Färdtjänst ... 18
Riktlinjer för handikappolitiken ... 21
Vissa omsorger om handikappade ... 22
Omsorgslagens personkrets ... 22
Vuxenundervisning för psykiskt utvecklingsstörda ... 23
Talpedagoger för utvecklingsstörda förskolebarn ... 24
Kulturinsatser för utvecklingsstörda ... 24
Tillsynslagens tillämpningsområde ... 25
Medelsanvisningen ... 26
Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever ... 26
Texttelefoner ... 28
Viss verksamhet för synskadade m. fl. ... 29
Kostnader för ledarhund ... 29
Åtgärder för vissa handikappgrupper ... 30
Medelsanvisningar ... 31
Statens hundskola ... 31
Vissa bidrag från allmänna arvsfonden ... 32
Vård av anhörig ... 33
Övriga anslagsfrågor ... 35
Hemställan ... 35
Reservationer ... 38
1. Statsbidragsregler för social hemhjälp (mom. 2 i hemställan av fp, m, c ... 38
2. Kommunala skillnader i hemtjänsttaxor (mom. 6 i hemställan) av vpk ... 39
3. Enhetliga avgifter för hemhjälp och service (mom. 7 i hemställan) av fp ... 39
4. Inkomstrelaterade taxor för social hemhjälp (mom. 8 i hemställan) av m ... 40
5. Stimulansbidrag för ombyggnad inom vårdinstitutioner (mom. 9 i hemställan) av fp ... 40
6. Stimulansbidrag för ombyggnad inom vårdinstitutioner (motiveringen till mom. 9 i hemställan) av m och c ... 41
7. Fristående vårdalternativ (mom. 11 i hemställan) av m ... 41

8. Fristående vårdalternativ (motiveringen till mom. 11 i hemställan) av fp 42
9. Försök med servicekuponger (mom. 12 i hemställan) av fp och m 42
10. Försök med sex timmars arbetsdag (mom. 15 i hemställan) av vpk 42

11. Äldres vårdsituation i storstäderna (mom. 16 i hemställan) av m och c 43
12. Färdtjänsttaxor (mom. 18 i hemställan) av vpk 43
13. Utvecklingen av färdtjänsten (mom. 20 i hemställan) av fp 44
14. En ombudsman för handikappade (mom. 23 i hemställan) av c .. 44
15. Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever (mom. 30 i hemställan) av s 44
16. Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever (mom. 30 i hemställan) av vpk 45
17. Medelsanvisning för kostnader för viss utbildning av handikappade m. m. (mom. 31 i hemställan) av vpk 45
18. Kostnader för innehav av ledarhund (mom. 35 i hemställan) av fp, m och c 46
Särskilt yttrande betr. fristående vårdalternativ (av c) 46

gotab Stockholm 1987 12677